

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Πνευματικό Προϊόν 3 Επιμορφωτικό υλικό

THE TRANSYLVANIAN
MUSEUM
OF ETHNOGRAPHY

UNIVERSITATEA
BABEȘ-BOLYAI

Eötvös Loránd
Tudományegyetem

İSTANBUL MEDENİYET
ÜNİVERSİTESİ

UNIVERSITY OF
THESSALY

MUSEUM
OF CYCLADIC
ART
NICHOLAS AND DOLLY
KIOULANDIS FOUNDATION

BM
network

To project ToMiMEUs: Towards a Multisensory and Inclusive Museum for Individuals with Sensory Disabilities (No: 2019-1-RO01-KA202-063245) χρηματοδοτήθηκε από το Πρόγραμμα Erasmus+ της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Φορέας Υλοποίησης Πνευματικού Προϊόντος 3: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Συγγραφείς:

Χαρίκλεια Κανάρη, Μάγδα Νικολαραϊζή, Βασίλης Αργυρόπουλος και Μαρία Παπαζαφείρη

Συμμετέχοντες

Βοσνία Ερζεγοβίνη

Ελλάδα

Ουγγαρία

Réka Farkas

Aliz Bangó

Csilla Dobinszki

Sándor Babinecz

Boglárka Gál

Ρουμανία

Andrea Hathazi

Ioana Letiția Șerban

Cristina Bălaș- Baconschi

Marian Pădure

Τουρκία

Ruhan Çelebi,

Ayhan Ufuk KINIK

Στοιχεία του Προγράμματος

Δράση:	KA2- Συνεργασία για Καινοτομία και Ανταλλαγή Καλών Πρακτικών
Τύπος Δράσης:	KA202 - Στρατηγικές Συμπράξεις για την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση.
Grant Agreement No.:	2019-1-RO01-KA202-063245
Coordinating Organization – Full Legal Name	Muzeul Etnografic al Transilvaniei (Romania)
Intellectual Output 3	Επιμορφωτικό Υλικό για Πρόγραμμα Επαγγελματικής Ανάπτυξης – Σχεδιασμός, Περιεχόμενο - Εφαρμογή
Leading Organization	Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Date:	2021

Περιεχόμενα

Στοιχεία του Προγράμματος	5
1. Συνοπτική Περίληψη	9
2. Ανάγκες και εμπειρίες του προσωπικού των μουσείων σχετικά με τα άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες (ΑιΑ).	10
2.1. Εμπειρία και πρακτική γνώση από το προσωπικό των μουσείων	11
3. Σκοπός και στόχοι του επιμορφωτικού υλικού	14
4. Πώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί το επιμορφωτικό υλικό;	15
5. Δομή του Επιμορφωτικού Υλικού – Περιεχόμενο – Σχεδιασμός.....	17
 ΕΝΟΤΗΤΑ Ι	19
6. Ενότητα Ι. Εισαγωγή - Έννοιες κλειδιά και θεωρητικά πλαίσια του επιμορφωτικού υλικού	21
6.1. Προς τη δημιουργία ενός νέου ορισμού του μουσείου.....	22
6.2. Το Κοινωνικό Μοντέλο Αναπηρίας	23
6.3. Πρόσβαση και προσβασιμότητα	25
6.4. Καθολικός Σχεδιασμός	28
6.5. Καθολικός Σχεδιασμός στη Μάθηση	29
6.6. Διαφοροποιημένη Διδασκαλία	31
6.7. Πολυαισθητηριακή Μάθηση.....	33
 ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ	35
7. Ενότητα ΙΙ. Άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες (ΑιΑ).....	37
7.1. Άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες. Αποσαφήνιση – Ορισμός – Ερμηνεία	37
7.2. Το στοιχείο της συννοσηρότητας ή του συνδυασμού αναπηριών	41
7.3. Τυφλοκώφωση: Μια μοναδική περίπτωση διπλής αισθητηριακής αναπηρίας	42
7.4 Φραγμοί: τύποι και επιπτώσεις.....	43
7.4.1 Αντιμετώπιση φραγμών	45

ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙΙ.....	49
8. Ενότητα ΙΙΙ. Γεφυρώνοντας τη θεωρία και την πράξη.....	51
8.1. Η έννοια της πρόσβασης στα μουσεία για τα άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες (ΑιΑ).....	52
8.2. Τεκμηριωμένες μελέτες – Αντίληψη του χώρου – Προσανατολισμός και κινητικότητα.....	53
8.3. Τεκμηριωμένες μελέτες – Μέσα πρόσβασης στις μουσειακές συλλογές.....	59
8.4. Τεκμηριωμένες μελέτες – Μέσα υποστηρικτικής τεχνολογίας.....	68
 Βιβλιογραφία.....	 75

1. Συνοπτική Περίληψη

Το παρόν Πνευματικό Προϊόν (ΠΠ3: Επιμορφωτικό Υλικό για Πρόγραμμα Επαγγελματικής Ανάπτυξης – Σχεδιασμός, Περιεχόμενο και Εφαρμογή), υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Erasmus+ “ToMIMEuS: Towards a Multisensory and Inclusive Museum for Individuals with Sensory Disabilities” (No: 2019-1-RO01-KA202-063245) το οποίο χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο φορέας υλοποίησης του Προγράμματος είναι το Transylvanian Museum of Ethnography (Ρουμανία) και ο υπεύθυνος φορέας υλοποίησης του παρόντος ΠΠ είναι το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (Ελλάδα).

Με βάση την εγκεκριμένη πρόταση του Προγράμματος ToMIMEuS, η ανάπτυξη του ΠΠ3 βασίζεται στα αποτελέσματα των παρακάτω Πνευματικών Προϊόντων και δραστηριοτήτων αντίστοιχα:

1. Πνευματικό Προϊόν 1: «Επισκόπηση». Το ΠΠ1 συνοψίζει ζητήματα αναφορικά με το επίπεδο προσβασιμότητας των μουσείων για άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες (ΑιΑ) (δηλαδή άτομα τυφλά και με σοβαρά προβλήματα όρασης και Κωφά και βαρήκοα άτομα). Η «Επισκόπηση» (ΠΠ1) βασίστηκε α. στη βιβλιογραφική επισκόπηση για τη συλλογή καλών πρακτικών και παραδειγμάτων από κάθε συμμετέχουσα στο Πρόγραμμα χώρα (Ρουμανία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Τουρκία και Βοσνία Ερζεγοβίνη) σχετικά με θέματα προσβασιμότητας στα μουσεία, και β. σε έρευνα αναγκών του προσωπικού των μουσείων αναφορικά με την ενίσχυση της πρόσβασης των ατόμων με ΑιΑ στα μουσεία¹.
2. Έρευνα σχετικά με την εμπειρία του προσωπικού των μουσείων από κάθε συμμετέχουσα χώρα αναφορικά με εκπαιδευτικά προγράμματα με άτομα με ΑιΑ και ομάδες ατόμων με και χωρίς ΑιΑ. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη χρήση ερωτηματολογίου το οποίο περιλάμβανε οκτώ ανοιχτού τύπου ερωτήσεις και αποτελούσε μέρος των δραστηριοτήτων (tasks) της ανάπτυξης του ΠΠ3.

¹Για περισσότερα στοιχεία σχετικά με την έρευνα αναγκών και τα εργαλεία συλλογής δεδομένων βλ. το ΠΠ1 του ToMIMEuS Project.

Οι συμμετέχοντες στην ανάπτυξη του ΠΠ3 οργανισμοί (συμπεριλαμβανομένων του φορέα υλοποίησης του Προγράμματος και του φορέα υλοποίησης του ΠΠ3) είναι οι παρακάτω:

1. Εθνογραφικό Μουσείο Τρανσυλβανίας (Transylvanian Museum of Ethnography) (Συντονιστής Φορέας του Προγράμματος).
2. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
3. Πανεπιστήμιο Babes-Bolyai
4. Πανεπιστήμιο Eötvös Loránd Tudományegyetem
5. Πανεπιστήμιο Istanbul Medeniyet
6. Ίδρυμα Νικολάου και Ντόλλης Γουλανδρή – Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης
7. Hungarian Heritage House
8. TCDD 1st Regional Directorate
9. Atomo Ro SRL
10. Balkan Museum Network (Δίκτυο Βαλκανικών Μουσείων).

Οι παρακάτω ενότητες περιλαμβάνουν: α. θέματα για τις ανάγκες του προσωπικού των μουσείων αναφορικά με θέματα επιμόρφωσης για την πρόσβαση ατόμων με ΑιΑ, β. του στόχους του επιμορφωτικού υλικού και πώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί, γ. μία σύντομη αναφορά των θεματικών περιοχών που καλύπτει κάθε ενότητα του επιμορφωτικού υλικού, και δ. το περιεχόμενο κάθε θεματικής περιοχής των εννοιών του επιμορφωτικού υλικού.

2. Ανάγκες και εμπειρίες του προσωπικού των μουσείων σχετικά με τα άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες (ΑιΑ).

Το Πρόγραμμα ΤοMIMEuS εστιάζει στο πώς τα μουσεία μπορούν να αντιμετωπίσουν τις ανάγκες ατόμων με ΑιΑ σε ό,τι αφορά την πρόσβαση στους χώρους και στα προγράμματά τους. Το θεωρητικό πλαίσιο του Προγράμματος υπογραμμίζει τόσο την ετερογένεια του πληθυσμού των ατόμων με ΑιΑ όσο και τα διαφορετικά κοινωνικά πλαίσια επίσκεψης σε μουσεία (Falk & Dierking, 2013). Τα άτομα με ΑιΑ μπορεί να επισκέπτονται μουσεία ως μεμονωμένοι επισκέπτες, ως μέλη ομάδων ατόμων με ΑιΑ (π.χ. σχολικές ομάδες παιδιών με οπτική αναπηρία, με κωφή και βαρήκοα παιδιά), ή ως μέλη ομάδων με άτομα με και χωρίς ΑιΑ (π.χ. σχολικές ομάδες γενικών σχολείων στα οποία

φοιτούν και παιδιά με ΑιΑ, οικογένεια, κλπ) (Argyropoulos & Kanari, 2015· Kanari & Argyropoulos, 2014· Nikolarazi, Kanari, & Marschark, 2020· Reich et al., 2011). Η αντιμετώπιση αυτής της διαφορετικότητας μπορεί να είναι πρόκληση για τα μουσεία τόσο με όρους ευρύτητας των διευκολύνσεων πρόσβασης και προγραμμάτων για άτομα με ΑιΑ όσο και με όρους διαθεσιμότητας των διευκολύνσεων αυτών και των προγραμμάτων και τον λιγότερο ή περισσότερο συστηματικό τους χαρακτήρα.

Η επιμόρφωση του προσωπικού των μουσείων σε θέματα προσβασιμότητας και ενημέρωσης για ζητήματα αναπηρίας θεωρείται κρίσιμης σημασίας παράγοντας μιας μουσειακής πολιτικής προσβασιμότητας (Αργυρόπουλος, Κανάρη & Χαμονικολάου, 2017· Argyropoulos, Nikolarazi, Kanari & Chamonikolaou, 2016· Partington-Sollinger & Morgan, 2011). Στο πλαίσιο του Προγράμματος ΤοMIMEuS η διερεύνηση των αναγκών και των προτεραιοτήτων του προσωπικού των μουσείων αναφορικά με την πρόσβαση ατόμων με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων και αυτών με ΑιΑ, θεωρήθηκε ένα σημαντικό αφετηριακό σημείο και μέρος των Πνευματικών Προϊόντων και δραστηριοτήτων του. Η ανάπτυξη του ΠΠ3 βασίζεται στα αποτελέσματα του ΠΠ1 καθώς και στα αποτελέσματα μιας έρευνας σχετικά με τις ανάγκες και τις εμπειρίες του προσωπικού των μουσείων από εκπαιδευτικά προγράμματα με άτομα με και χωρίς ΑιΑ. Τα αποτελέσματα του ΠΠ1 καθώς και της προαναφερθείσας έρευνας ανέδειξαν διαφορετικές δυσκολίες, προκλήσεις αλλά και προτάσεις από την πλευρά των μουσείων για την ενίσχυση της πρόσβασης των ατόμων με ΑιΑ σε μουσεία.

2.1. Εμπειρία και πρακτική γνώση από το προσωπικό των μουσείων

Όπως προαναφέρθηκε μέρος των δραστηριοτήτων για την ανάπτυξη του παρόντος επιμορφωτικού υλικού (ΠΠ3) ήταν η συλλογή δεδομένων αναφορικά με τις αντιλήψεις, τις εμπειρίες και τις προτάσεις του προσωπικού των μουσείων για την πρόσβαση των ατόμων με ΑιΑ στα μουσεία. Οι διαφορετικές εμπειρίες των συμμετεχόντων επαγγελματιών από τα μουσεία, τα σχόλιά τους, οι δυσκολίες και οι προτάσεις τους μπορούν να συνοψιστούν στους παρακάτω άξονες παραμέτρων για τη δημιουργία ενός μουσείου που περιλαμβάνει και τα άτομα με ΑιΑ:

Προτάσεις του προσωπικού των μουσείων σχετικά με τις ανάγκες επιμόρφωσης για την ενίσχυση της πρόσβασης των ατόμων με ΑιΑ στα μουσεία:

Υποδομές προσβασιμότητας, παροχές και εξοπλισμός του μουσείου:

Διαθεσιμότητα προσβάσιμου εκπαιδευτικού υλικού και ερμηνευτικών μέσων για διαφορετικά αντικείμενα και θεματικές των μουσειακών συλλογών όπως: πληροφορίες σε Braille, προσβάσιμη πληροφορία για αλλοδαπούς επισκέπτες, μόνιμες απτικές συλλογές, αντίγραφα και αντικείμενα διαθέσιμα για πρόσβαση μέσω αφής για περισσότερες θεματικές των μουσειακών συλλογών, διευκολύνσεις προσανατολισμού και κινητικότητας στο χώρο του μουσείου, φυσική πρόσβαση και κατάλληλες διευθετήσεις στο χώρο, προσβάσιμα και με υπότιτλους βίντεο, κατάλληλο έντυπο υλικό (π.χ. σε μεγέθυνση, ευανάγνωστο, κατανοητό περιεχόμενο, οπτικό υλικό όπως εικόνες, κλπ), χάρτες οδηγού, απτικοί χάρτες, ακουστικοί οδηγοί, οπτικοακουστικό υλικό, προσβάσιμες ιστοσελίδες, προσβάσιμες online πηγές, αξιοποίηση νέων τεχνολογιών, υποστηρικτική τεχνολογία, ακουστικές περιγραφές, Νοηματική Γλώσσα και γενικά ζητήματα επικοινωνίας με άτομα με ΑιΑ, κλπ.

Εκπαιδευτικά προγράμματα/δραστηριότητες:

Ειδικά σχεδιασμένα εκπαιδευτικά προγράμματα/ξεναγήσεις, συμπεριληπτικές πρακτικές και προγράμματα για ομάδες ατόμων με και χωρίς ΑιΑ, κατάλληλες μέθοδοι και δραστηριότητες, δραστηριότητες σε σχέση με τις τέχνες, τη μουσική, τον χορό, κλπ., πολυαισθητηριακές δραστηριότητες, ζητήματα σχετικά με τον αριθμό των μελών μιας ομάδας με άτομα με και χωρίς ΑιΑ και διάρκειας των εκπαιδευτικών προγραμμάτων/ξεναγήσεων, κατάλληλη συμπεριφορά και κατάλληλη γλώσσα αναφορικά με τα άτομα με ΑιΑ, εφαρμογή των αρχών του Καθολικού Σχεδιασμού, κλπ.

Επιμόρφωση του προσωπικού των μουσείων:

Επιμόρφωση σχετικά με τα χαρακτηριστικά των ατόμων με ΑιΑ, σεμινάρια και εργαστήρια σχετικά με το κοινωνικό μοντέλο αναπηρίας και την προσβασιμότητα γενικότερα.

Καθολικός Σχεδιασμός και επίδραση σε θέματα συμπερίληψης και ανάπτυξης συμπεριληπτικών πρακτικών και προγραμμάτων καθώς επίσης και η επίδραση στο brand του μουσείου, στη διεύρυνση του κοινού, στις ερμηνευτικές στρατηγικές και στην ενημέρωση για θέματα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη Διεθνή Σύμβαση των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία, κλπ.

Επιμόρφωση εκπαιδευτικών:

Ενημέρωση και επιμόρφωση εκπαιδευτικών στη Μουσειακή Εκπαίδευση και στα ποιοτικά χαρακτηριστικά της μάθησης στο μουσείο για την αποτελεσματική αντιμετώπιση παιδιών με ΑιΑ κατά τη διάρκεια εκπαιδευτικών προγραμμάτων στο μουσείο.

Συνεργασία:

Ανάπτυξη συνεργασιών και δικτύων συνεργασίας με διαφορετικούς φορείς ατόμων με ΑιΑ, με επαγγελματίες διαφορετικών ειδικοτήτων, φροντιστές ή/και γονείς παιδιών με ΑιΑ, συνεργασία με σχολεία και εκπαιδευτικούς Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης για τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και δραστηριοτήτων με άτομα με ΑιΑ.

Χρηματοδότηση και στελέχωση των μουσείων

Τα παραπάνω καταδεικνύουν την ανάγκη επιμόρφωσης του προσωπικού των μουσείων σε θέματα αναπηρίας, διευκολύνσεων πρόσβασης υπό το πρίσμα βασικών θεωρητικών μοντέλων και προσεγγίσεων όπως ο Καθολικός Σχεδιασμός και ο Καθολικός Σχεδιασμός στη Μάθηση καθώς επίσης και την ανάγκη για την ανάπτυξη

διεπιστημονικών συνεργασιών και δικτύων συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών φορέων, οργανισμών και επαγγελματιών.

3. Σκοπός και στόχοι του επιμορφωτικού υλικού

Ο σκοπός του παρόντος επιμορφωτικού υλικού είναι να αποτελέσει μία πρακτική, συνοπτική και χρήσιμη πηγή για επαγγελματίες μουσείων που εμπλέκονται σε διαφορετικές λειτουργίες και δράσεις των μουσείων ώστε να ενισχύσουν την πρόσβαση και τη συμπερίληψη ατόμων με αναπηρίες συμπεριλαμβανομένων και των ατόμων με ΑιΑ στα μουσεία. Οι θεματικές περιοχές του επιμορφωτικού υλικού συνάδουν με τη Διεθνή Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (UN, 2006) αλλά και με τον πολυδιάστατο εκπαιδευτικό και κοινωνικό ρόλο των μουσείων (Black, 2005, 2012). Επιπλέον, βασικό σκεπτικό για την ανάπτυξη του επιμορφωτικού υλικού είναι ότι η πρόσβαση στα μουσεία για τα άτομα με αναπηρίες συμπεριλαμβανομένων και των ατόμων με ΑιΑ θα πρέπει να είναι μία συνεχής και συστηματική διαδικασία ενταγμένη σε όλες τις δραστηριότητες και τις πρακτικές του μουσείου (Weisen, 2008).

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο και με βάση τους στόχους του Προγράμματος ΤοΜΙΜΕυS, οι στόχοι του παρόντος επιμορφωτικού υλικού είναι να ενισχύσει το προσωπικό των μουσείων ώστε να είναι ενήμεροι για σύγχρονες προσεγγίσεις αναφορικά με την πρόσβαση και τη συμπερίληψη στα μουσεία και συγκεκριμένα σε σχέση με τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες των ατόμων με ΑιΑ και ακόμη «να σκέφτονται παγκόσμια» και να «δρουν τοπικά».

Πιο συγκεκριμένα οι στόχοι του παρόντος επιμορφωτικού υλικού είναι το προσωπικό των μουσείων:

- ✓ Να κατανοήσει την ετερογένεια του πληθυσμού των ατόμων με ΑιΑ και τις ανάγκες τους αναφορικά με την πρόσβαση και την επικοινωνία.
- ✓ Να μπορεί να προσδιορίσει φραγμούς πρόσβασης και συμπερίληψης των ατόμων με ΑιΑ σε μουσεία.

- ✓ Να γνωρίσει ή/και να επικαιροποιήσει τις γνώσεις του σχετικά με τον Καθολικό Σχεδιασμό και τον Καθολικό Σχεδιασμό στη Μάθηση.
- ✓ Να γνωρίσει και να εξοικειωθεί με τις νέες τεχνολογίες σε σχέση με την πρόσβαση των ατόμων με ΑιΑ στα μουσεία.
- ✓ Να είναι σε θέση να υιοθετήσει αρχές και πρακτικές που βασίζονται στον Καθολικό Σχεδιασμό και στον Καθολικό Σχεδιασμό στη Μάθηση για την ενίσχυση της πρόσβασης στα μουσεία και την ανάπτυξη προσβάσιμων υλικών και εργαλείων στα μουσεία.
- ✓ Να μπορεί να σχεδιάζει και να εφαρμόζει συμπεριληπτικά εκπαιδευτικά προγράμματα και δραστηριότητες για άτομα και ομάδες με και χωρίς ΑιΑ.

4. Πώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί το επιμορφωτικό υλικό;

Το παρόν επιμορφωτικό υλικό για την επαγγελματική ανάπτυξη του προσωπικού των μουσείων σχεδιάστηκε για να χρησιμοποιηθεί κατά τη διάρκεια του Προγράμματος ΤοMIMEuS αλλά μπορεί να αξιοποιηθεί και μετά τη λήξη του. Πιο συγκεκριμένα, το παρόν επιμορφωτικό υλικό μπορεί να αξιοποιηθεί ως εξής:

- ✓ Ως **θεωρητικό και μεθοδολογικό πλαίσιο** για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή εργαστηρίων και επιμορφωτικών δράσεων στο πλαίσιο του Προγράμματος ΤοMIMEuS (ΠΠ4).
- ✓ Ως **κίνητρο** για τους επαγγελματίες μουσείων ώστε να αναστοχαστούν και να αξιολογήσουν τις πρακτικές τους, τις διευκολύνσεις πρόσβασης, τις παροχές και τα προγράμματά τους.
- ✓ Ως ένα **χρήσιμο και εύχρηστο υλικό** για την ανάπτυξη συμπεριληπτικών πρακτικών και προγραμμάτων για άτομα με ΑιΑ.

- ✓ Μία **πηγή** για περαιτέρω και μελλοντικές επιμορφωτικές δράσεις που μπορούν να οργανωθούν από το ήδη εκπαιδευμένο προσωπικό του μουσείου για την επιμόρφωση και άλλου προσωπικού του ίδιου μουσείου ή επαγγελματιών άλλων μουσείων.
- ✓ Μία **Ανοιχτή Εκπαιδευτική Πύλη** προσβάσιμη σε όλους τους επαγγελματίες μουσείων, σε ερευνητές και επαγγελματίες που ενδιαφέρονται να εμπλακούν σε θέματα προσβασιμότητας και πρακτικών για άτομα με αναπηρίες συμπεριλαμβανομένων και των ατόμων με ΑιΑ.
- ✓ **Σημαντική Σημείωση!** Κατά την περίοδο συγγραφής του παρόντος επιμορφωτικού υλικού η εξέλιξη της πανδημίας COVID-19 και τα μέτρα μείωσης της εξάπλωσης και διασποράς της πανδημίας είχαν επηρεάσει την καθημερινή και κοινωνική ζωή σε όλα τα επίπεδα. Έτσι, το παρόν επιμορφωτικό υλικό περιλαμβάνει, επίσης, πηγές ανοιχτής και ελεύθερης πρόσβασης, χρήσιμους συνδέσμους, βίντεο και παραδείγματα δραστηριοτήτων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν και να προσαρμοστούν και στην περίπτωση της εξ αποστάσεως λοποίησης των επιμορφωτικών δράσεων.

5. Δομή του Επιμορφωτικού Υλικού – Περιεχόμενο – Σχεδιασμός

Στον πίνακα που ακολουθεί (Πίνακας 1) παρουσιάζεται η δομή και οι κύριες θεματικές περιοχές και έννοιες κάθε θεματικής ενότητας του επιμορφωτικού υλικού:

Πίνακας 1: Δομή και ενότητες του επιμορφωτικού υλικού

Ενότητες

Ενότητα I

Εισαγωγή

Έννοιες κλειδιά

Θεματικές περιοχές

- ✓ Ορισμός του μουσείου
- ✓ Κοινωνικό Μοντέλο Αναπηρίας
- ✓ Πρόσβαση και προσβασιμότητα
- ✓ Καθολικός Σχεδιασμός
- ✓ Καθολικός Σχεδιασμός στη Μάθηση
- ✓ Διαφοροποιημένη Διδασκαλία
- ✓ Πολυαισθητηριακή Μάθηση

Ενότητα II

Άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες (Άτομα με αναπηρία όρασης και Κωφά & Βαρήκοα άτομα)

- ✓ Ορισμοί
- ✓ Η σημαντικότητα της ετερογένειας
- ✓ Βασικά χαρακτηριστικά - Κοινές παρανοήσεις
- ✓ Εκπαιδευτικές και κοινωνικές ανάγκες
- ✓ Εξειδικευμένες υπηρεσίες
- ✓ Αυξημένη επιθυμία για κανονικότητα
- ✓ Ανάγκη αποτελεσματικής αντιμετώπισης όλων των ειδών φραγμών πρόσβασης

Ενότητα III

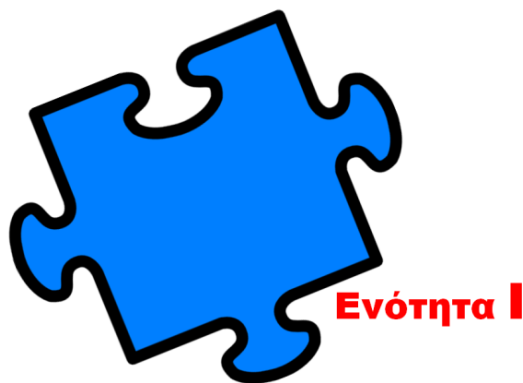
Γεφυρώνοντας τη θεωρία και την πράξη

- ✓ Ανάλυση της έννοια της «πρόσβασης» στα μουσεία για τα άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες
- ✓ Εμπειρικά τεκμηριωμένες μελέτες
- ✓ Hands-on δραστηριότητες (παραδείγματα και πρακτικές σχετικά με τον χώρο, το διαφοροποιημένο υλικό, τις μεθόδους, τις συμπεριληπτικές πρακτικές, κλπ).

ΕΝΟΤΗΤΑ Ι

Εισαγωγή – Έννοιες κλειδιά και ορισμοί
για την ανάπτυξη
του επιμορφωτικού υλικού
για προγράμματα επιμόρφωσης
επαγγελματιών μουσείων

6. Ενότητα Ι. Εισαγωγή - Έννοιες κλειδιά και θεωρητικά πλαίσια του επιμορφωτικού υλικού

Η δημιουργία ενός πολυαισθητηριακού και προσβάσιμου σε όλους μουσείου συμπεριλαμβανομένων και των ατόμων με ΑιΑ θεωρείται μία συνεχής διαδικασία η οποία δεν περιορίζεται σε περιοδικές ή προσωρινές δράσεις (Weisen, 2008). Έτσι, η ενίσχυση της πρόσβασης και της συμπερίληψης ατόμων με ΑιΑ σε μουσεία εμπίπτει σε θεωρητικές προσεγγίσεις όπως α. η αποστολή του μουσείου στη σύγχρονη κοινωνία, β. το κοινωνικό μοντέλο αναπηρίας, και γ. ευρύτερα θεωρητικά πλαίσια τα οποία αναγνωρίζουν και σέβονται τις διαφορετικές ανάγκες αλλά και τους διαφορετικούς τρόπους που οι άνθρωποι μαθαίνουν.

Πιο συγκεκριμένα οι έννοιες κλειδιά του παρόντος επιμορφωτικού υλικού είναι οι ακόλουθες:

- ✓ Ο κοινωνικός και εκπαιδευτικός ρόλος των μουσείων
- ✓ Το κοινωνικό μοντέλο αναπηρίας
- ✓ Πρόσβαση και προσβασιμότητα
- ✓ Καθολικός Σχεδιασμός
- ✓ Καθολικός Σχεδιασμός στη Μάθηση
- ✓ Διαφοροποιημένη Διδασκαλία
- ✓ Πολυαισθητηριακή Μάθηση

Εικόνα 1: Έννοιες κλειδιά του επιμορφωτικού υλικού

6.1. Προς τη δημιουργία ενός νέου ορισμού του μουσείου

Τα **Μουσεία** είναι πολιτιστικοί οργανισμοί με αυξανόμενης σημασίας εκπαιδευτικό και κοινωνικό ρόλο στη σύγχρονη κοινωνία (Black, 2005, 2012). Σύμφωνα με τη σχετική βιβλιογραφία, τα μουσεία του 21^{ου} αιώνα, παράλληλα με τις λειτουργίες της συλλογής, της διαφύλαξης και της έκθεσης τεκμηρίων της υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, λειτουργούν ως χώροι δια βίου μάθησης, άτυπης και μη τυπικής μάθησης και εκπαίδευσης που θα πρέπει:

- ✓ Να είναι προσβάσιμα και ανοιχτά σε όλους.
- ✓ Να λειτουργούν συμπληρωματικά με την τυπική εκπαίδευση παρέχοντας εκπαιδευτικές πηγές, προγράμματα και δραστηριότητες.
- ✓ Να παρέχουν ευκαιρίες δια βίου μάθησης και εμπειριών με νόημα για τους ανθρώπους.
- ✓ Να υποστηρίζουν και να επεκτείνουν την έρευνα, την επιστήμη και την τέχνη.
- ✓ Να παρέχουν ευκαιρίες σχετικές με τον ελεύθερο χρόνο και τον τουρισμό.
- ✓ Να προωθούν την κοινωνική ένταξη και συνοχή.
- ✓ Να συμβάλουν σε κοινωνικούς στόχους όπως οι «δυνατότερες και ασφαλέστερες κοινότητες», η «υγεία και ευδαιμονία» και η «ενδυνάμωση της δημόσιας ζωής».
- ✓ Να προωθούν την κατανόηση της διαφορετικότητας και του πολιτισμικού διαλόγου, κλπ.

(Ambrose & Paine, 2018 · Black, 2005, 2012 · Coxall, 2006 · Dodd & Sandell, 2001 · Gibbs, Sani & Thompson, 2007 · Hansen, 2014 · Hooper-Greenhill et al., 2007).

Σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM) ο ορισμός του μουσείου είναι ο ακόλουθος:

Το μουσείο είναι ένας μόνιμος, μη κερδοσκοπικός οργανισμός στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της, ανοιχτό στο κοινό, το οποίο αποκτά, συντηρεί, ερευνά,

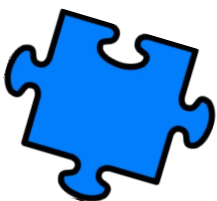
επικοινωνεί και εκθέτει την υλική και άυλη κληρονομιά του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του με σκοπό την εκπαίδευση, τη μελέτη και την ψυχαγωγία (<https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/>).

Με στόχο να ανταποκριθούν στον ρόλο των μουσείων στη σύγχρονη μεταβαλλόμενη εποχή και στις κοινωνικές, περιβαλλοντικές και πολιτισμικές προκλήσεις του 21^{ου} αιώνα, οι επαγγελματίες των μουσείων προχώρησαν σε έναν ευρύ και διεθνή διάλογο για τη δημιουργία ενός νέου ορισμού του μουσείου (ICOM/MDPP, 2018). Ως αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας προτάθηκε ο ακόλουθος εναλλακτικός ορισμός:

Τα μουσεία είναι εκδημοκρατιστικοί, συμπεριληπτικοί και πολυφωνικοί χώροι για κριτικό διάλογο σχετικά με το παρελθόν και το μέλλον. Αναγνωρίζοντας και αντιμετωπίζοντας τις συγκρούσεις και τις προκλήσεις του παρόντος, κρατούν αντικείμενα και δείγματα για την κοινωνία, διαφυλάσσουν ποικίλες μνήμες για τις μελλοντικές γενιές και εγγυώνται ίσα δικαιώματα και ισότιμη πρόσβαση στην κληρονομιά για όλους. Τα μουσεία δεν είναι κερδοσκοπικά. Είναι συμμετοχικά, έχουν διαφάνεια και αναπτύσσουν συνεργασίες με και για διαφορετικές κοινότητες για τη συλλογή, διατήρηση, έρευνα, ερμηνεία, έκθεση και ενίσχυση της κατανόησης του κόσμου, με σκοπό να συμβάλλουν στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και κοινωνική δικαιοσύνη, στην παγκόσμια ισότητα και στην ευημερία του πλανήτη (<https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/>).

Ωστόσο, τον Σεπτέμβριο του 2019 στο συνέδριο του ICOM στο Kyoto μετά από διάλογο αποφασίστηκε η αναβολή της ψήφισης του νέου ορισμού των μουσείων. Έτσι, κατά τη διάρκεια συγγραφής του παρόντος επιμορφωτικού υλικού ο ισχύων ορισμός του Μουσείου είναι αυτός που προαναφέρθηκε και υιοθετήθηκε το 2007.

6.2. Το Κοινωνικό Μοντέλο Αναπηρίας

Το **κοινωνικό μοντέλο αναπηρίας** σε αντίθεση με το ατομικό/ιατρικό μοντέλο αναπηρίας υπογραμμίζει τους κοινωνικούς φραγμούς που παρεμποδίζουν την ισότιμη κοινωνική συμμετοχή των ατόμων με αναπηρίες (Barnes, Mercer, & Shakespeare, 1999 · Oliver, 1990).

Το κοινωνικό μοντέλο αναπηρίας σε συνδυασμό με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (Convention on the Rights of Persons with

Disabilities -CRPD) (UN, 2006) καθώς επίσης και με τη σχετική νομοθεσία κατά των διακρίσεων σε πολλές χώρες, είχαν σημαντικό αντίκτυπο στον χώρο των μουσείων (Argyropoulos & Kanari, 2015 · Moussouri, 2007).

Οι κοινωνικοί φραγμοί μπορεί να αφορούν:

- ✓ Το περιβάλλον (π.χ. μη προσβάσιμα κτίρια, κλπ).
- ✓ Τις στάσεις (π.χ. στερεότυπα, προκαταλήψεις).
- ✓ Την επικοινωνία (π.χ. έλλειψη πληροφορίας σε προσβάσιμες μορφές, κλπ).
- ✓ Την οργάνωση γενικότερα (π.χ. έλλειψη ευελιξίας, κλπ).

(Inclusion Scotland Disabled People's Organisation
<https://inclusionScotland.org/socialmodelofdisability/#prettyPhoto>, Retrieved 20 May, 2020)

Δείτε τα ακόλουθα βίντεο (στα αγγλικά):

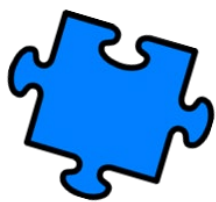
"Social Model of Disability with Mike Oliver"

https://www.youtube.com/watch?v=gDO6U0-uaom&feature=emb_rel_end

"Medical and social models of disability"

<https://www.youtube.com/watch?v=MdzbyJq58Ws>

6.3. Πρόσβαση και προσβασιμότητα

Η **πρόσβαση** και η **προσβασιμότητα** (δηλαδή όλες οι ενέργειες που γίνονται με στόχο τον σχεδιασμό προσβάσιμων προϊόντων, περιβαλλόντων, συσκευών και υπηρεσιών) είναι έννοιες κλειδιά, βασικές αρχές και υποχρέωση των Κρατών για την ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρίες σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής συμπεριλαμβανομένου και του πολιτισμού. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Universal Declaration of Human Rights- UDHR), (UN, 1948), υπογραμμίζει το δικαίωμα όλων των ανθρώπων για ισότιμη συμμετοχή στη πολιτιστική ζωή (UN, 1948, Άρθρο 27). Επίσης, η Διεθνής Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (Convention on the Rights of Persons with Disabilities -CRPD) δίνει έμφαση στο ζήτημα της προσβασιμότητας σε διαφορετικά άρθρα και παραγράφους (UN, 2006). Για παράδειγμα, στο Προοίμιο της Διεθνούς Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (παράγραφος φ) αναφέρεται ότι τα Συμβαλλόμενα Κράτη στην παρούσα Σύμβαση αναγνωρίζουν, μεταξύ άλλων: *«τη σημασία της προσβασιμότητας στο φυσικό, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό περιβάλλον, στην υγεία και εκπαίδευση και στην πληροφορία και επικοινωνία, καθιστώντας δυνατό στα άτομα με αναπηρίες να απολαμβάνουν πλήρως όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών»*².

Επιπλέον, στο Άρθρο 30: «Συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή, την αναψυχή, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό», της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, υπάρχουν συγκεκριμένες αναφορές σχετικά με την πρόσβαση στην πολιτιστική ζωή συμπεριλαμβανομένων και των μουσείων:

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες να συμμετέχουν σε ίση βάση με τους άλλους στην πολιτιστική ζωή και λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες: α. απολαμβάνουν την πρόσβαση στο πολιτιστικό

² Από τη μετάφραση της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία στην ελληνική γλώσσα, όπως είναι αναρτημένη στην ιστοσελίδα του Ο.Η.Ε. (<https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>)

υλικό με προσβάσιμες μορφές, β. απολαμβάνουν την πρόσβαση σε τηλεοπτικά προγράμματα, ταινίες, θέατρο και σε άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες σε προσβάσιμες μορφές, γ. απολαμβάνουν την πρόσβαση σε τόπους πολιτιστικών παραστάσεων ή υπηρεσιών, όπως θέατρα, μουσεία, κινηματογράφους, βιβλιοθήκες και τουριστικές υπηρεσίες και, κατά το δυνατόν περισσότερο, απολαμβάνουν την πρόσβαση σε μνημεία και περιοχές εθνικής πολιτιστικής σημασίας³.

(UN, 2006: Άρθρο 30: 1)

Σε ό,τι αφορά τα μουσεία η ίδια η έννοια της πρόσβασης του κοινού βρίσκεται στην καρδιά της αποστολής των μουσείων ως οργανισμών «ανοιχτών στο κοινό» (βλ. Ενότητα 6.1). Η αναγνώριση της διαφορετικότητας του κοινού των μουσείων, η ανάγκη να αντιμετωπίσης των διαφορετικών χαρακτηριστικών και αναγκών τους και η ανάπτυξη σχέσης με διαφορετικές ομάδες κοινού συμπεριλαμβανομένων και αυτών που παραδοσιακά αποκλείονταν (Black, 2005 · Hooper-Greenhill, 1999), είναι ένα κύριο θέμα συζήτησης και αντίστοιχων πρακτικών στο χώρο των μουσείων.

Έτσι, τα μουσεία διερευνούν διαφορετικούς τύπους φραγμών πρόσβασης. Σύμφωνα με τους

Dodd και Sandell (1998:14), η πρόσβαση στα μουσεία περιλαμβάνει τις ακόλουθες διαστάσεις:

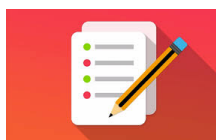
- ✓ **Φυσική πρόσβαση** (π.χ. ράμπες, άλλες διευκολύνσεις προσανατολισμού και κινητικότητας για τα άτομα με αναπηρία όρασης, κλπ).
- ✓ **Αισθητηριακή πρόσβαση** (π.χ. ύπαρξη απτικού υλικού, ακουστικά βοηθήματα, κλπ).
- ✓ **Διανοητική πρόσβαση** (π.χ. να λαμβάνονται υπόψη άτομα με διαφορετικό γνωστικό υπόβαθρο, δυσκολίες μάθησης, κλπ).
- ✓ **Πρόσβαση στην πληροφορία** (π.χ. πληροφορία σε προσβάσιμες μορφές, κλπ).
- ✓ **Στάσεις/συναισθηματική πρόσβαση** (π.χ. η δημιουργία ενός φιλόξενου περιβάλλοντος και ανοιχτού στη διαφορετικότητα, κλπ).
- ✓ **Πολιτισμική πρόσβαση** (π.χ. να λαμβάνονται υπόψη οι διαφορετικές πολιτισμικές εμπειρίες διαφορετικών ομάδων κοινού, κλπ).

³ Ό.π.

-

«Οι φραγμοί πρόσβασης είναι πολυδιάστατοι και αλληλοεξαρτώμενοι»

Στον 21^ο αιώνα είναι εξαιρετικά σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη επίσης οι φραγμοί **ψηφιακής πρόσβασης** όπως για παράδειγμα οι προσβάσιμες ιστοσελίδες και γενικότερα οι ψηφιακές τεχνολογίες (Lisney, Bowen, Hearn, & Zedda, 2013 · G3ICT White Paper, 2018 · Weisen, 2008). Άλλοι φραγμοί πρόσβασης μπορεί επίσης να αφορούν παράγοντες όπως η έλλειψη ή οι περιορισμένες εκπαιδευτικές ευκαιρίες (Κανάρη, 2015 · Weisen, 2008). Στους φραγμούς πρόσβασης μπορεί να περιλαμβάνονται ακόμη και η έλλειψη ή οι περιορισμένες διευκολύνσεις έξω από τον χώρο του μουσείου όπως για παράδειγμα τα μέσα μεταφοράς (Reich et al, 2011 · Weisen, 2008).

Σκεφτείτε το μουσείο στο οποίο εργάζεστε... Μπορείτε να προσδιορίσετε φραγμούς πρόσβασης για άτομα με αναπηρίες;

This image shows a full page of primary-ruled paper designed for handwriting practice. It features ten horizontal rows, each consisting of two parallel dotted lines. The rows are evenly spaced across the page, providing ample space for practicing letter formation and alignment. The paper is otherwise blank, with no margins or additional markings.

27

Πώς τα μουσεία μπορούν να παρέχουν πρόσβαση και εμπειρίες με νόημα στα άτομα με αναπηρίες;

6.4. Καθολικός Σχεδιασμός

Ο Καθολικός Σχεδιασμός (Universal Design) είναι μία προσέγγιση και ένα θεωρητικό πλαίσιο το οποίο αναγνωρίζει τις διαφορετικές ανάγκες και ικανότητες των ανθρώπων και στοχεύει στον σχεδιασμό ενός φιλικού και προσβάσιμου περιβάλλοντος (κτίρια, προϊόντα, υπηρεσίες) στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό χωρίς την ανάγκη για προσαρμογές (Mace, 1998).

Ο Καθολικός Σχεδιασμός συγκαταλέγεται ανάμεσα στις βασικές αρχές και κεντρικής σημασίας ορισμούς της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία για την προστασία των δικαιωμάτων τους και τη διασφάλιση της ισότιμης συμμετοχής στην κοινωνική ζωή. Για τα άτομα με αναπηρία η χρήση υποστηρικτικής τεχνολογίας είναι επίσης σημαντική:

«Καθολικός Σχεδιασμός» σημαίνει τον σχεδιασμό προϊόντων, περιβαλλόντων, προγραμμάτων και υπηρεσιών που θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν από όλους τους ανθρώπους, στη μεγαλύτερη δυνατή έκταση, χωρίς ανάγκη προσαρμογής ή εξειδικευμένου σχεδιασμού. Ο όρος «Καθολικός Σχεδιασμός» δεν θα αποκλείει τις υποβοηθητικές συσκευές για συγκεκριμένες ομάδες ατόμων με αναπηρίες, όπου αυτό απαιτείται⁴. (UN, 2006: Άρθρο 2)

Ο Καθολικός Σχεδιασμός στηρίζεται σε **επτά αρχές** για τον σχεδιασμό περιβαλλόντων, προϊόντων και υπηρεσιών που είναι προσβάσιμες και εύχρηστες από όλους:

- 1. Ισοτιμία στη χρήση** (σχεδιασμός χρήσιμος για άτομα με διαφορετικές ανάγκες και ικανότητες που δεν τους διαχωρίζει ή τους στιγματίζει).
- 2. Ευελιξία στη χρήση** (παροχή επιλογών και διευκολύνσεων για άτομα με διαφορετικές ικανότητες και προτιμήσεις).

⁴ Ό.π.

3. **Απλότητα και ευχρηστία** (κατανοητός σχεδιασμός για άτομα με διαφορετικές γλωσσικές δεξιότητες, γνώσεις ή επίπεδο συγκέντρωσης προσοχής).
4. **Αντιληπτή Πληροφορία** (αποτελεσματική μεταφορά πληροφορίας σε διαφορετικές προσβάσιμες μορφές).
5. **Ανοχή στα λάθη** (ελαχιστοποίηση κινδύνων και λαθών).
6. **Χαμηλή Σωματική Προσπάθεια** (ελαχιστοποίηση της φυσικής προσπάθειας και εύχρηστος σχεδιασμός).
7. **Μεγέθη και Χώρος για Προσέγγιση και Χρήση** (παροχή κατάλληλου χώρου και μεγεθών για χρήση, προσέγγιση, κλπ),
(https://projects.ncsu.edu/ncsu/design/cud/about_ud/udprinciplestext.htm)

Δείτε το βίντεο (στα αγγλικά) “Universal Design Principles”
<https://www.youtube.com/watch?v=b4lw6K61uHo>

6.5. Καθολικός Σχεδιασμός στη Μάθηση

Ο **Καθολικός Σχεδιασμός στη Μάθηση (Universal Design for Learning-UDL)** είναι ένα θεωρητικό πλαίσιο το οποίο βασίζεται στην αντίληψη ότι οι άνθρωποι μαθαίνουν ή προτιμούν να μαθαίνουν με διαφορετικούς τρόπους (CAST, 2018). Η παραδοχή αυτή οδηγεί στην αναγκαιότητα σχεδιασμού ευέλικτων αναλυτικών προγραμμάτων, εκπαιδευτικών προγραμμάτων, δραστηριοτήτων και πρακτικών διδασκαλίας με στόχο την ανταπόκριση στις διαφορετικές ανάγκες διαφορετικών ατόμων. Ο **Καθολικός Σχεδιασμός στη Μάθηση** δίνει έμφαση σε τρία **βασικά στοιχεία** και **αρχές** αντίστοιχα:

- ✓ Το «γιατί» (“why”) της μάθησης και η **παροχή πολλαπλών τρόπων εμπλοκής και ενεργητικής συμμετοχής (“engagement”)** που σημαίνει την παροχή κινήτρων και ενεργοποίησης του ενδιαφέροντος των ατόμων που συμμετέχουν στη μαθησιακή διαδικασία.

- ✓ Το «τι» (“what”) της μάθησης και η **παροχή πολλαπλών μέσων αναπαράστασης της πληροφορίας**, του περιεχομένου, κλπ.
- ✓ Το «πώς» (“how”) της μάθησης και η **παροχή πολλαπλών μέσων έκφρασης και δράσης (“action and expression”)** που σημαίνει την παροχή ευκαιριών και επιλογών για διαφορετικούς τρόπους έκφρασης, φυσικής δράσης, κλπ.

Σύμφωνα με το CAST (2018) υπάρχουν πολλοί τρόποι ενίσχυσης της μάθησης με βάση τις παραπάνω αρχές:

- ✓ Το «γιατί» της μάθησης και η **παροχή πολλαπλών τρόπων εμπλοκής και ενεργητικής συμμετοχής**. Στην πράξη αυτό περιλαμβάνει την «προσέλκυση του ενδιαφέροντος», (π.χ. μέσω της παροχής διαφορετικών επιλογών, της βελτιστοποίησης της αξίας, της ελαχιστοποίησης των απειλών, κλπ), «τη διατήρηση της προσπάθειας και της επιμονής» (π.χ. σαφήνεια στους στόχους και παρουσίαση των στόχων με πολλαπλούς τρόπους, ποικιλία απαιτήσεων και παροχή διαφορετικών πηγών, προώθηση της συνεργασίας, κλπ) και την «αυτο-ρύθμιση» (π.χ. βελτιστοποίηση των κινήτρων μέσα από την προώθηση των προσδοκιών και των αντιλήψεων, τον αναστοχασμό, κλπ).
- ✓ Το «τι» της μάθησης και η **παροχή πολλαπλών μέσων αναπαράστασης της πληροφορίας**. Αυτή η αρχή περιλαμβάνει ζητήματα όπως η «πρόσληψη» της πληροφορίας (π.χ. απτική, ακουστική πληροφορία, κλπ), η «γλώσσα και τα σύμβολα» (π.χ. σαφήνεια στο λεξιλόγιο, στη σύνταξη, στη δομή, κλπ), και η «κατανόηση» (π.χ. σύνδεση με προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες, έμφαση σε στοιχεία κλειδιά και κύριες πληροφορίες, χρήση παραδειγμάτων, κλπ).
- ✓ Το «πώς» της μάθησης και η **παροχή πολλαπλών μέσων έκφρασης και δράσης**. Στην πράξη αυτή η αρχή περιλαμβάνει τη «φυσική δράση» (π.χ. παρέχοντας επιλογές και πρόσβαση σε διαφορετικά εργαλεία και σε υποστηρικτική τεχνολογία, hands-on

δραστηριότητες, διαφορετικό χρόνο, ταχύτητα και διαφορετικούς τρόπους απόκρισης, κλπ), την «έκφραση και την επικοινωνία» (π.χ. χρήση διαφορετικών μέσων και εργαλείων επικοινωνίας, ανατροφοδότηση, κλπ), και τις «εκτελεστικές λειτουργίες» (π.χ. παρέχοντας ευκαιρίες για πιο αποτελεσματική στοχοθεσία, σχεδιασμό, ανατροφοδότηση, κλπ).

(CAST, 2018)

Για πιο λεπτομερείς οδηγίες για τον Καθολικό Σχεδιασμό στη Μάθηση δείτε την ιστοσελίδα του CAST:

http://udlguidelines.cast.org/?utm_medium=web&utm_campaign=none&utm_source=cast-about-udl

Δείτε τα ακόλουθα βίντεο (στα αγγλικά):

“UDL at a glance”

https://www.youtube.com/watch?time_continue=3&v=bDvKnY0g6e4&feature=emb_logo

Universal Design for Learning: UDL”

<https://www.youtube.com/watch?v=gmGgplQkrVw>

6.6. Διαφοροποιημένη Διδασκαλία

Η Διαφοροποιημένη Διδασκαλία (Differentiated Instruction) είναι ένα άλλο θεωρητικό πλαίσιο το οποίο επίσης αναγνωρίζει τη διαφορετικότητα ανάμεσα στους/τις μαθητές/τριες αναφορικά με το επίπεδο μαθησιακής ετοιμότητας, τα ενδιαφέροντά τους, τα μαθησιακά στυλ και άλλα ατομικά χαρακτηριστικά, ανάγκες και ικανότητες (Tomlinson, 2001, 2014). Με στόχο την ανταπόκριση στην ετερογένεια των μαθητών/τριών, οι εκπαιδευτικοί με βάση την αξιολόγηση μπορούν να διαφοροποιήσουν και να προσαρμόσουν τα παρακάτω στοιχεία:

- ✓ Το «**περιεχόμενο**» το οποίο αναφέρεται στο τι διδάσκουν οι εκπαιδευτικοί, τι αναμένεται να γνωρίζουν και να μπορούν να κάνουν οι μαθητές/τριες μετά τη διδακτική διαδικασία και πώς θα έχουν οι μαθητές/τριες πρόσβαση στο περιεχόμενο.
- ✓ Η «**διαδικασία**» που αναφέρεται σε εκπαιδευτικές και οργανωτικές στρατηγικές που προωθούν την εμπλοκή των μαθητών/τριών με το περιεχόμενο.
- ✓ Το «**προϊόν**» που αναφέρεται στους τρόπους με τους οποίους οι μαθητές/τριες μπορούν να δείξουν, να εφαρμόσουν ή να επεκτείνουν αυτό που έχουν μάθει, και
- ✓ Το «**μαθησιακό περιβάλλον**» το οποίο θα πρέπει να είναι οργανωμένο με τέτοιο τρόπο ώστε να προωθεί τη συμμετοχή κάθε μαθητή/τριας, τη συνεργασία μεταξύ μαθητών/τριών και μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών/τριών και γενικότερα τη δημιουργία ενός θετικού παιδαγωγικού κλίματος.

(Tomlinson, 2001, 2014 · Tomlinson & Allan, 2000)

Όπως και το θεωρητικό μοντέλο του Καθολικού Σχεδιασμού στη Μάθηση έτσι και η Διαφοροποιημένη Διδασκαλία προωθεί διαφορετικούς και πολλαπλούς τρόπους για τη διαφοροποίηση του «*περιεχομένου*», όπως διαφοροποιημένο υλικό μελέτης, ένα εύρος πηγών, προσβάσιμου υλικού, εργασία σε μικρές ομάδες ή ανεξάρτητη εργασία, κλπ. Οργανωτικές και διδακτικές στρατηγικές όπως οι διαβαθμισμένες δραστηριότητες, hands-on δραστηριότητες, κέντρα μάθησης ή κέντρα ενδιαφέροντος, η στρατηγική παζλ (jigsaw), η ευέλικτη ομαδοποίηση, η διδασκαλία συνομηλίκων, ο διαφοροποιημένος χρόνος εργασίας για μία δραστηριότητα, κλπ., είναι μερικά παραδείγματα για την ενίσχυση της εμπλοκής των μαθητών στη «*διαδικασία*» της μάθησης. Το «*προϊόν*» μπορεί να διαφοροποιηθεί με την παροχή διαφορετικών επιλογών, όπως γραπτές και προφορικές δραστηριότητες, παρουσιάσεις, δραστηριότητες που αξιοποιούν τις τέχνες, κλπ. Τέλος, ένα θετικό και ενθαρρυντικό μαθησιακό περιβάλλον αναφέρεται σε όλες εκείνες τις διευθετήσεις που επιτρέπουν στους μαθητές και στις μαθήτριες να έχουν πρόσβαση σε διαφορετικά υλικά και πηγές, να συνεργάζονται με άλλους/ες μαθητές/τριες, να

εκφράζουν και να αναστοχάζονται πάνω στις ιδέες τους και να έχουν ευκαιρίες για προσωπική ανάπτυξη και επιτυχία (Gregory & Chapman, 2007 ·Tomlinson, 2001).

Δείτε το βίντεο (στα αγγλικά) “Differentiated Instruction: Why, How, and Examples” <https://www.youtube.com/watch?v=8BVvImZcnkw>

6.7. Πολυαισθητηριακή Μάθηση

Η πολυαισθητηριακή μάθηση και διδασκαλία (δηλαδή μαθησιακές ευκαιρίες και εμπειρίες με τη συμμετοχή δύο ή περισσότερων αισθήσεων κατά τη διάρκεια της ίδιας μαθησιακής δραστηριότητας) βασίζεται σε θεωρίες μάθησης όπως τα διαφορετικά μαθησιακά στυλ (Dunn, 1990), θεωρίες για τη νοημοσύνη όπως η θεωρία της Πολλαπλής Νοημοσύνης (Gardner, 1983,1993) ή των αντιληπτικών συστημάτων (Kim, Seitz & Shams, 2008). Παρά τη συζήτηση που υπάρχει σχετικά με συγκεκριμένα ζητήματα όπως τα μαθησιακά στυλ (Pashler, McDaniel, Rohrer & Bjork, 2009), είναι γενικότερα αποδεκτό ότι η πολυαισθητηριακή μάθηση και οι αντίστοιχες διδακτικές πρακτικές έχουν πολλαπλά οφέλη για τα παιδιά (Baines, 2008). Επιπλέον, η πολυαισθητηριακή μάθηση συνάδει με τις αρχές του Καθολικού Σχεδιασμού στη Μάθηση και της Διαφοροποιημένης Διδασκαλίας. Για παράδειγμα η παροχή μαθησιακών εμπειριών με δύο ή περισσότερες αισθήσεις και με διαφορετικούς τρόπους (δηλαδή οπτικούς, ακουστικούς, απτικούς, κιναισθητικούς), μπορεί να εμπλουτίσει τις επιλογές για διαφορετικούς και πολλαπλούς τρόπους αναπαράστασης της πληροφορίας, για διαφορετικούς τρόπους εμπλοκής στη μαθησιακή διαδικασία, για την ενίσχυση του κινήτρου των μαθητών, κλπ.

Θυμηθείτε!

Τα παραπάνω θεωρητικά μοντέλα δεν αφορούν ειδικά στα άτομα με αναπηρίες. Αναγνωρίζουν τη διαφορετικότητα ανάμεσα στους ανθρώπους.

ΕΝΟΤΗΤΑ II

**Άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες
(Άτομα με οπτική αναπηρία
& Κωφά και βαρήκοα άτομα)**

7. Ενότητα II. Άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες (ΑιΑ)

Η Ενότητα II είναι αφιερωμένη στα άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες (ΑιΑ). Ο όρος «αισθητηριακές αναπηρίες» είναι ένας όρος ομπρέλα που περιλαμβάνει αναπηρίες που επηρεάζουν τουλάχιστον μία αίσθηση (δηλαδή όραση, ακοή, όσφρηση, γεύση και αφή). Παρόλα αυτά, ο όρος «αισθητηριακές αναπηρίες» στο παρόν υλικό και πλαίσιο εστιάζει στις αναπηρίες που συνδέονται με την ακοή, την όραση ή την ακοή και την όραση μαζί.

Τα βασικά στοιχεία της Ενότητας II είναι τα παρακάτω:

- ✓ Ορισμοί
- ✓ Η σημασία του στοιχείου της ετερογένειας
- ✓ Βασικά χαρακτηριστικά – Κοινές παρανοήσεις
- ✓ Εκπαιδευτικές και κοινωνικές ανάγκες
- ✓ Εξειδικευμένες υπηρεσίες
- ✓ Μέτρα για την επιτυχή αντιμετώπιση διαφορετικών φραγμών

7.1. Άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες. Αποσαφήνιση – Ορισμός – Ερμηνεία

Το κυρίαρχο χαρακτηριστικό των αισθητηριακών αναπηριών είναι το στοιχείο της ετερογένειας και ακριβώς λόγω αυτής της ετερογένειας το κοινό των μουσείων με αισθητηριακές αναπηρίες είναι διαφορετικό.

Ποια είναι τα Κωφά και βαρήκοα άτομα (Κ/β)

Η κοινότητα των **Κωφών** χαρακτηρίζεται από πολιτισμικά και γλωσσικά στοιχεία τα οποία περιλαμβάνουν τα άτομα που γεννήθηκαν κωφά, ή έχασαν την ακοή τους πριν την κατάκτηση της γλώσσας ή άτομα τα οποία έχουν Κωφούς γονείς και η πρώτη τους

γλώσσα είναι μια φυσική νοηματική γλώσσα (Παιδιά Κωφών Ενηλίκων - Children of Deaf Adults - CODA). Το κεφαλαίο **Κ** χρησιμοποιείται από Κωφά άτομα που θεωρούν τους εαυτούς τους μέλη αυτής της συγκεκριμένης κοινότητας, χρησιμοποιούν τη νοηματική γλώσσα, συμμετέχουν σε λέσχες (κλαμπ) και αλληλεπιδρούν σε τακτική βάση (Νικολαραϊζή, 2007). Από την άλλη πλευρά, τα άτομα με προβλήματα ακοής έχουν διαφορετικό βαθμό απώλειας ακοής και συνακόλουθα διαφορετικά επίπεδα επικοινωνιακών αναγκών. Έτσι, είναι δύσκολο να προσδιοριστεί ένα ομοιογενές κοινό βαρήκοων ατόμων.

Μερικές κοινές παρανοήσεις και μύθοι για τα Κ/β άτομα

Η Νοηματική Γλώσσα είναι ένας κώδικας επικοινωνίας. **Όχι, η αλήθεια είναι** ότι η Νοηματική Γλώσσα είναι η φυσική γλώσσα των Κωφών ατόμων και αποτελεί βασικό στοιχείο της κουλτούρας τους. Ως γλώσσα έχει τη δική της γραμματική, λεξικό, κλπ.

Η Νοηματική Γλώσσα είναι μία διεθνής ή καθολική γλώσσα. **Όχι, η αλήθεια είναι** ότι υπάρχουν πολλές νοηματικές γλώσσες στον κόσμο και σε διαφορετικές χώρες όπως η Αμερικανική Νοηματική Γλώσσα (American Sign Language- ASL), η Αγγλική Νοηματική Γλώσσα (British Sign Language- BSL), η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα (ΕΝΓ), κλπ. Υπάρχει, επίσης, και ο Διεθνής Κώδικας (International Sign) που χρησιμοποιείται σε διεθνείς συναντήσεις, συνέδρια, κλπ.

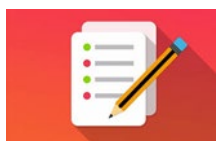
Τα Κωφά και βαρήκοα άτομα (Κ/β) μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη χειλεανάγνωση. Λαμβάνοντας υπόψη την ετερογένεια του πληθυσμού των Κ/β ατόμων **η αλήθεια είναι** ότι δε χρησιμοποιούν όλα τα Κ/β άτομα τη χειλεανάγνωση με τον ίδιο τρόπο. Εκτός από την αναγκαιότητα συστηματικής εκπαίδευσης υπάρχουν και άλλοι περιορισμοί όπως, μεταξύ άλλων, λέξεις ή φωνήματα που φαίνονται ίδια αλλά ο ήχος τους είναι διαφορετικός, ο ρυθμός ομιλίας, κλπ.

Είναι σημαντικό, επίσης, να τονιστεί ότι η χειλεανάγνωση δεν επιτρέπει την πρόσληψη και την κατανόηση του συνόλου της προφορικής πληροφορίας. (Νικολαραϊζή, 2017)

Δείτε το βίντεο (στα αγγλικά): “What It's Like To Be Deaf”

<https://www.youtube.com/watch?v=0YcGev7B5AA>

Τα Κ/κωφά και βαρήκοα άτομα δεν αντιμετωπίζουν φραγμούς πρόσβασης στα μουσεία αφού μπορούν να δουν...Σκεφτείτε τον χώρο και τις δραστηριότητες του μουσείου... Τι νομίζετε;

.....

.....

.....

.....

Ποια είναι τα άτομα με οπτική αναπηρία (ΟΑ)

Παρόμοια, τα άτομα με οπτική αναπηρία όρασης (ΟΑ) χαρακτηρίζονται επίσης από μεγάλη ετερογένεια. Για παράδειγμα τα άτομα με ΟΑ μπορεί να έχουν ολική ή μερική απώλεια όρασης, να είναι εκ γενετής τυφλοί ή να έχουν επίκτητη τύφλωση, να έχουν διαφορετικές δεξιότητες, γνωστικό υπόβαθρο και άλλα χαρακτηριστικά και διαφορές (Huebner, 2000). Έτσι, τεκμηριώνεται ότι ο παγκόσμιος πληθυσμός των ατόμων με ΟΑ μπορεί να εμπίπτει κάτω από μία κοινή ομπρέλα κατηγοριών και αναγκών όπως για παράδειγμα η ανάγκη να αναπτύξουν κοινωνικές δεξιότητες και σχέσεις, η χρήση υποστηρικτικής τεχνολογίας, κλπ., αλλά ταυτόχρονα ο πληθυσμός των ατόμων με ΟΑ (δηλαδή με σοβαρά προβλήματα όρασης και τύφλωση) αποτελεί μια πολύ ετερογενή ομάδα. Τα χαρακτηριστικά αυτής της ετερογένειας «επιβάλλουν» τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη εξειδικευμένης υποστήριξης και εξειδικευμένων

υπηρεσιών για την κάλυψη των εκπαιδευτικών, αναπτυξιακών και φυσικών αναγκών τους (Argyropoulos & Gentle, 2019 · Best, 1992).

Μερικές συνηθισμένες παρανοήσεις και μύθοι για τα άτομα με ΟΑ

Τα τυφλά άτομα (νομικά τυφλά) έχουν ολική απώλεια όρασης και ζουν στο σκοτάδι. **Όχι, η αλήθεια είναι** ότι ένα μικρό ποσοστό ατόμων έχει ολική απώλεια όρασης. Υπάρχουν τυφλά άτομα που έχουν κάποιο βαθμό όρασης και τυφλά άτομα που έχουν αντίληψη φωτός.

Όλα τα άτομα με ΑΟ διαβάζουν Braille. **Όχι, η αλήθεια είναι** ότι πολλά άτομα με ΟΑ έχουν λειτουργική όραση και μπορούν να διαβάσουν έντυπο υλικό σε μεγέθυνση ή με τη χρήση συσκευών υποστηρικτικής τεχνολογίας.

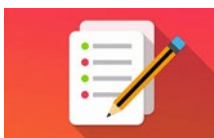
Τα άτομα με ΟΑ έχουν «ειδικές ικανότητες» («έκτη αίσθηση»). **Όχι, η αλήθεια είναι** ότι οι άνθρωποι με ΟΑ βασίζονται περισσότερο από ό,τι οι βλέποντες σε αισθητηριακά ερεθίσματα από άλλες αισθήσεις. Η καλλιέργεια των άλλων αισθήσεων είναι επίσης ένας κρίσιμης σημασίας τομέας εκπαίδευσης των παιδιών με ΟΑ.

(Allman & Lewis, 2014 · Huebner, 2000 · Wapner, 2013)

Δείτε το βίντεο (στα αγγλικά): “16 myths about blindness”

<https://www.youtube.com/watch?v=8weMFaRFN5g>

Σκεφτείτε έναν εκ γενετής τυφλό επισκέπτη και έναν επισκέπτη με χαμηλή όραση σε ένα μουσείο...Σκεφτείτε πιθανούς περιορισμούς πρόσβασης και αντίστοιχες διευκολύνσεις..

.....

.....

.....

Θυμηθείτε!

Η κώφωση (ή η βαρηκοΐα) και η αναπηρία όρασης μπορεί να εμπίπτουν στον όρο «αισθητηριακές αναπηρίες» αλλά έχουν τα δικά τους μοναδικά χαρακτηριστικά τα οποία αναδεικνύουν ζητήματα διαφορετικών αναγκών και εξειδικευμένων σχεδιασμών και υπηρεσιών.

Θυμηθείτε να μην ξεχνάτε...

Τα άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες (Κκ/β και ΟΑ) είναι όπως όλοι οι άλλοι άνθρωποι και έχουν διαφορετικά ενδιαφέροντα και συνεπώς διαφορετικούς λόγους και κίνητρα για να επισκεφτούν ένα μουσείο.

(Argyropoulos & Kanari, 2015· Nikolarazi, Kanari, & Marschark, 2020)

7.2. Το στοιχείο της συννοσηρότητας ή του συνδυασμού αναπηριών

Τις τελευταίες δεκαετίες το στοιχείο της συννοσηρότητας ή η παρουσία συνδυασμού αναπηριών σε ένα άτομο φαίνεται να εντοπίζεται και να διαγιγνώσκεται όλο και περισσότερο στο πεδίο των «αισθητηριακών αναπηριών» (Argyropoulos & Gentle, 2019· Court, McLean, Guthrie, Mercer, & Smith, 2014· Petrovsky, Sefcik, Hanlon, Lozano, & Cacchione, 2019).

Πιο συγκεκριμένα, πολλοί άνθρωποι με απώλεια ακοής έχουν επίσης και άλλες αισθητηριακές αναπηρίες όπως οπτική αναπηρία (π.χ. tunnel vision), ή δυσκολίες κίνησης. Παρόμοια, υπάρχει μια δραματική αύξηση του αριθμού των ατόμων με οπτική αναπηρία και πολλαπλές αναπηρίες (ΟΑΠΑ) εντός του γενικού πληθυσμού των ατόμων με οπτική αναπηρία. Επιπρόσθετα με την τύφλωση ή τα σοβαρά προβλήματα όρασης, ένα παιδί μπορεί να έχει και άλλες αναπηρίες γνωστικές, αναπτυξιακές ή προβλήματα ακοής, κίνησης, κλπ (Kyriacou, Pronay, & Hathazi, 2015).

Είναι σημαντικό να συνειδητοποιήσουμε ότι...

Το στοιχείο του συνδυασμού αισθητηριακών αναπηριών σε ένα άτομο αποτελεί μία μοναδική εκπαιδευτική πρόκληση. Ο πληθυσμός των ατόμων με συνδυασμό αισθητηριακών αναπηριών αποτελεί μια διακριτή, διαφορετική και ετερογενή ομάδα με έναν μοναδικό συνδυασμό αναγκών που συνδέονται με το είδος και τη σοβαρότητα του συνδυασμού των αναπηριών σε κάθε άτομο (Holbrook & Koenig, 2000).

7.3. Τυφλοκώφωση: Μια μοναδική περίπτωση διπλής αισθητηριακής αναπηρίας

Δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος ορισμός της τυφλοκώφωσης. Αντίθετα, στη βιβλιογραφία απαντώνται διαφορετικές προσεγγίσεις και πλαίσια αλλά ταυτόχρονα χρησιμοποιούνται κοινές μεταβλητές και χαρακτηριστικά [βλ. για παράδειγμα, Sense UK (χ.η.) ή The Individuals with Disabilities Education Improvement Act of 2004 (IDEA, 2004)]. Φαίνεται ότι όλες οι προσεγγίσεις και οι ερμηνείες συγκλίνουν στα ακόλουθα:

Η τυφλοκώφωση είναι μία μοναδική, σοβαρή και πολύπλοκη κατάσταση η οποία εμπίπτει στις αισθητηριακές αναπηρίες. Έχει σημαντική επίπτωση στην επικοινωνία, στις κοινωνικές δεξιότητες, στην κινητικότητα και στις δεξιότητες καθημερινής διαβίωσης (Anthony, 2016 · Dammeyer 2014 · Schalock, 2015 Simcock, 2017).

Η σχετική βιβλιογραφική επισκόπηση προσδιορίζει ένα εύρος όρων που αφορούν στην τυφλοκώφωση και οι οποίοι αντανakλούν ένα ευρύ φάσμα ατόμων που μπορούν να θεωρηθούν «τυφλοκωφοί» (Wittich, Southall, Sikora, Watanabe, & Gagne, 2013). Υπάρχουν διαφορές με όρους ηλικίας, αιτιολογίας, ηλικίας εμφάνισης του προβλήματος, γνωστικών και επικοινωνιακών λειτουργιών, πολιτισμικού υπόβαθρου και χρήσης της γλώσσας. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ο όρος «χρήση της γλώσσας» αφορά σε ένα μεγάλο

εύρος μέσων επικοινωνίας όπως οι νοηματικές γλώσσες συμπεριλαμβανομένης και της απτικής νοηματικής γλώσσας, η οπτική νοηματική γλώσσα, το δακτυλικό και απτικό δακτυλικό αλφάβητο, η μέθοδος Tadoma, κλπ (Bodsworth, Clare, & Simblett, 2011 · Dalby et al., 2009).

Έτσι, φαίνεται ότι η τυφλοκώφωση **δεν αποτελεί απλά πρόσθεση** μιας σημαντικής απώλειας ακοής και οπτικής αναπηρίας. Ο συνδυασμός σοβαρής αναπηρίας όρασης και απώλειας ακοής έχει μία πολλαπλασιαστική φύση που δημιουργεί έναν νέο τομέα: τη διπλή αισθητηριακή αναπηρία (Anthony, 2016 · Brabyn, Schneck, Haegerstrom-Portnoy, & Lott, 2007 · Bruce & Borders, 2015).

Ανακεφαλαιώνοντας,

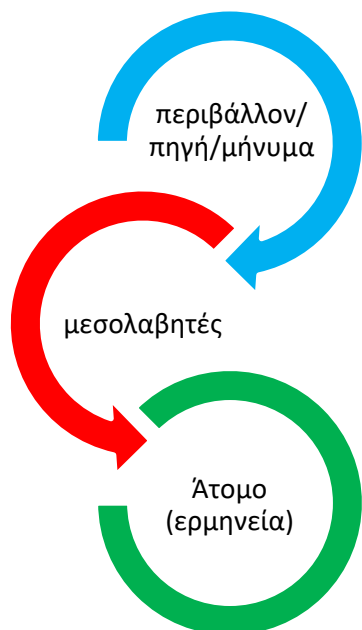
Τα παιδιά με αισθητηριακές αναπηρίες και πολλαπλές αναπηρίες αποτελούν έναν πληθυσμό των οποίων η εκπαίδευση και η εξυπηρέτηση είναι πρόκληση. Τα περισσότερα μαθαίνουν μέσω οπτικών και ακουστικών οδών και όταν αυτό δεν είναι δυνατό ή υπάρχουν περιορισμοί τότε η άμεση μάθηση μειώνεται. Ενώ ο αντίκτυπος της αισθητηριακής βλάβης μπορεί να μην είναι πάντα το κύριο εμπόδιο στη μάθηση, είναι ένας παράγοντας που έχει σημαντικό αντίκτυπο στην ικανότητα ενός παιδιού να μάθει επειδή επηρεάζει σημαντικά την πρόσβασή του στο φυσικό και κοινωνικό

7.4 Φραγμοί: τύποι και επιπτώσεις

Η όραση και η ακοή είναι οι δύο κυριότερες αισθήσεις που διαμορφώνουν κανάλια μεταφοράς της πληροφορίας από το περιβάλλον στο αντιληπτικό σύστημα του ανθρώπου. Αυτές οι δύο αισθήσεις χαρακτηρίζονται ως «αισθήσεις απόστασης» επειδή μας πληροφορούν για απομακρυσμένα μέρη του περιβάλλοντος μέσω της πρόσληψης κυμάτων. Μία από τις κύριες ιδιότητες των ηχητικών ή φωτεινών κυμάτων είναι η τεράστια ποσότητα πληροφορίας που μπορεί να μεταφερθεί από το περιβάλλον στο άτομο. Θεωρητικά, ο αριθμός των ερεθισμάτων είναι άπειρος αλλά πρακτικά ο αριθμός των εισερχόμενων ερεθισμάτων που λαμβάνει και επεξεργάζεται ένα

άτομο είναι πολύ περιορισμένο και συνδέεται με πολλά υποκειμενικά στοιχεία.

Υπάρχουν πολλά μοντέλα ερμηνείας της διαδικασίας επεξεργασίας ενός μηνύματος και η πλειονότητα αυτών συγκλίνει στα ίδια συστατικά στοιχεία. Πιο αναλυτικά κάθε μοντέλο ενσωματώνει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: α. πηγή του μηνύματος, β. μήνυμα, γ. μεσολαβητές, και δ. ερμηνεία. Τα χαρακτηριστικά αυτά διαμορφώνουν ταυτόχρονα τους παράγοντες από τους οποίους εξαρτάται η σαφήνεια και η σταθερότητα του μηνύματος που ερμηνεύεται. Αυτό το γενικό μοντέλο συνδυάζει στοιχεία

κυρίως από δύο θεωρητικές βάσεις. Πρώτον, από τη θεωρία της αυθόρμητης αλληλεπίδρασης, ο όρος «μεσολαβητές» ενσωματώνει τη σημασία του πλαισίου και τη γενική οργάνωση αναφοράς μέσα στην οποία το μήνυμα ερμηνεύεται. Δεύτερον, από τη γνωστική θεωρία, η ερμηνεία και οι υψηλότερες γνωστικές λειτουργίες (αναμνήσεις, υποθέσεις και αποφάσεις) χρησιμοποιούνται σε αυτό το μοντέλο, γιατί αποτελούν σύνθετες νοητικές δραστηριότητες και όχι απλά αισθητηριακή πληροφορία (Ward, Grinstein, & Keim, 2015). Επιπλέον, σε αυτό το σημείο ο Hell (1983), τόνισε το γεγονός ότι η αντίληψη είναι θεμελιωδώς γνωστική λειτουργία αλλά ταυτόχρονα δεν αποκλείει μη γνωστικές ή αισθητηριακές παραμέτρους. Χαρακτηριστικά, ανέφερε ότι: «*Η αντίληψη εξαρτάται από δύο πράγματα. Την αισθητηριακή πρόσληψη και τον γνωστικό εξοπλισμό*» (σ. 216).

Έτσι, το παραπάνω απλουστευμένο μοντέλο της αντίληψης θέτει τις βάσεις για την επικοινωνία. Η επικοινωνία είναι μία από τις πιο σύνθετες αμφίδρομες λειτουργίες γιατί αποτελείται από πολλά επίπεδα που λειτουργούν ταυτόχρονα. Οι βασικές εννοιολογικές λειτουργίες είναι: α. η συλλογή των δεδομένων, β. η οργάνωση των δεδομένων, γ. η κωδικοποίηση και η αποκωδικοποίηση, και δ. οι ερμηνείες. Είναι φανερό ότι η επικοινωνία εξαρτάται από την αντίληψη και η αντίληψη από τις αισθήσεις.

Επομένως, μπορεί να υποστηριχθεί ότι όταν υπάρχουν ελλείμματα στην αισθητηριακή λειτουργία τότε μπορεί να υπάρξουν πιθανές

δυσλειτουργίες στην επικοινωνία, στην καθημερινή ζωή και στην ποιότητα ζωής γενικότερα (Pinto et al., 2017).

Είναι τεκμηριωμένο ότι τα άτομα τα οποία έχουν αναπηρίες όρασης ή/και ακοής δεν μπορούν να βασίζονται στην όρασή τους ή στην αίσθηση της ακοής ώστε να: α. έχουν πρόσβαση στην πληροφορία, και β. να επικοινωνήσουν με άλλους ή με άλλα λόγια να αλληλεπιδράσουν με τον εξωτερικό κόσμο. Αν αυτός ο *εξωτερικός κόσμος* είναι ο κόσμος του μουσείου, τότε μπορεί να υπάρχει ένα *περιορισμένο δίκτυο αλληλεπίδρασης* ανάμεσα στο άτομο με ΑιΑ και στο μουσείο. Αυτός ο περιορισμός δημιουργεί έναν συνδυασμό φραγμών, ψυχολογικών, συναισθηματικών, φυσικών, φραγμών αναφορικά με τις στάσεις, κλπ.

Αυτοί οι φραγμοί μπορεί να εμφανίζονται σε διαφορετικές φάσεις τη ζωής ενός ανθρώπου με προβλήματα ακοής ή/και με οπτική αναπηρία. Επιπλέον, τα τυφλοκωφά άτομα αντιμετωπίζουν εμπόδια στην επικοινωνία, στην κίνηση, στην αυτοεξυπηρέτηση, στον γραμματισμό και σε θέματα λήψης απόφασης (Convertino, Borgna, Marschark & Durkin, 2014 · Hodges, 2000 · Miller & McClarty, 2000). Συνήθως, έχουν μια δυσκολία στο να κινηθούν μεταξύ εργασιών και περιβαλλόντων. Κατά τη διάρκεια της σχολικής ζωής αντιμετωπίζουν προκλήσεις στην πρόσβασή τους πολλές από τις οποίες επηρεάζουν την ανάπτυξη δεξιοτήτων γραμματισμού (Antia, Jones, Reed, & Kreimeyer, 2009 · Hintermair, 2010 · Hodges, 2000 · Miller & McClarty, 2000).

7.4.1 Αντιμετώπιση φραγμών

Οι φραγμοί όπως περιγράφηκαν παραπάνω, οφείλονται στους αισθητηριακούς περιορισμούς και έχουν έναν αρνητικό αντίκτυπο στην επικοινωνία. Έτσι, το ερώτημα που επικρατεί σήμερα είναι *«ποιες είναι οι αντισταθμιστικές διαδικασίες τις οποίες πρέπει να αναπτύξουν η κοινωνία, οι ερευνητές, οι επαγγελματίες και οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικών ώστε να αντιμετωπίσουν όλους τους τύπους φραγμών»*.

Το ερώτημα δεν είναι ρητορικό και πιθανές απαντήσεις μπορούν να εντοπιστούν σε πολλές σύγχρονες μελέτες, εκθέσεις αναφοράς και εμπειρικές έρευνες. Πολλές κοινωνικές

και πολιτικές ζυμώσεις έχουν συμβεί κατά τη διάρκεια συζητήσεων και «αγώνων» σχετικά με την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την κοινωνική ισότητα και αξιοπρέπεια, την ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση και στον πολιτισμό και τη συμπερίληψη όλων των ανθρώπων σε όλους τους τομείς της ζωής. Τα άτομα με αναπηρία όλα αυτά τα χρόνια έχουν βρεθεί «στο μάτι του κυκλώνα» και φαίνεται ότι πολλοί φραγμοί ήταν «ψεύτικοι φραγμοί» ή «ψευδο-φραγμοί» αφού στην πραγματικότητα δεν αντανakλούσαν τις δυσκολίες αυτών των ανθρώπων εξαιτίας των αισθητηριακών περιορισμών καθ'αυτών. Στην πραγματικότητα οι περισσότεροι από αυτούς τους φραγμούς αντανakλούσαν κοινωνική αδιαφορία (Ungar, 2008), διακρίσεις ή ρατσισμό. Τα μουσεία έχουν αναγνωρίσει την παραπάνω κατάσταση και φαίνεται ότι εργάζονται συστηματικά προς την κατεύθυνση του προσδιορισμού του ρόλου τους αναφορικά με την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στις συλλογές τους και την προάσπιση των δικαιωμάτων τους (Argyropoulos & Kanari, 2015, 2019). Σε αυτή τη βάση έχουν γίνει πολλά βήματα για την αντιμετώπιση φραγμών που προέρχονται από αισθητηριακές αναπηρίες (δηλαδή περιορισμούς ακοής και όρασης).

Ο πίνακας που ακολουθεί (Πίνακας 2) περιλαμβάνει μερικά παραδείγματα μέτρων και διευκολύνσεων που τα μουσεία έχουν υιοθετήσει τα τελευταία χρόνια προς την κατεύθυνση ενός μουσείου για όλους και της δημιουργίας χώρων μάθησης και κοινωνικών εμπειριών αυξάνοντας την ενεργό συμμετοχή επισκεπτών με και χωρίς αναπηρίες μέσω της προσωπικής εμπλοκής και επικοινωνίας (Parry, 2007 Phillips, 2011). Ο Πίνακας 2 περιέχει μέτρα και μεθόδους που ικανοποιούν τις ανάγκες των ατόμων με ΑιΑ κατά την πλοήγησή τους σε έναν μουσειακό χώρο. Ουσιαστικά, το περιεχόμενο του Πίνακα 2 περιγράφει τα χαρακτηριστικά ενός πολυαισθητηριακού μουσείου, ελκυστικού μαθησιακού και κοινωνικού χώρου που επιτρέπει την εμπλοκή των ατόμων με ΑιΑ. Με άλλα λόγια ενός μουσείου εντός του οποίου ένας κωφός ή ένας τυφλός επισκέπτης μπορεί να αλληλεπιδράσει με τα εκθέματα του μουσείου σε συνδυασμό με τον χώρο του μουσείου και να δημιουργήσει τις δικές του εμπειρίες. Ο προσανατολισμός, η κινητικότητα, ο χώρος και η εγγύτητα, ο κατάλληλος φωτισμός και η ακουστική, η ενίσχυση των οπτικών πληροφοριών μέσω ενός εύρους μεθόδων και τεχνικών, η μετατροπή των οπτικών πληροφοριών σε εναλλακτικά αισθητηριακά σήματα, όπως ο ήχος ή η αφή, για να αναφέρουμε μερικά, αποτελούν σημαντικά ζητήματα στο χώρο των μουσείων προκειμένου να διασφαλιστεί η ενεργός συμμετοχή (Argyropoulos & Ravenscroft, 2019).

Axel & Levent, 2003 · Boussaid, 2004 · Kanari & Argyropoulos, 2015 · Levi, 2005 · Nikolarazi, Kanari, & Marschark, 2020 · Parry, 2007 · Phillips, 2011 · Τσιτοβρη, 2004).

Πίνακας 2: Μέτρα και διευκολύνσεις για την ενίσχυση της πρόσβασης σε μουσεία για τα άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες

ΕΝΟΤΗΤΑ III

Γεφυρώνοντας τη θεωρία και την πράξη

Ενότητα III

8. Ενότητα III. Γεφυρώνοντας τη θεωρία και την πράξη

Η γεφύρωση της θεωρίας και της πράξης είναι ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για τη δημιουργία μιας ισχυρής εμπειρίας και γνώσης. Επιπλέον, όταν η θεωρία συναντά την πράξη – και αντίστροφα – οι επαγγελματίες και οι ειδικοί είναι σε θέση να αναστοχαστούν πάνω στη δουλειά τους και να βελτιώσουν τις μεθόδους διδασκαλίας και αξιολόγησης. Πολλές έρευνες έχουν δείξει ότι υπάρχει μια έλλειψη επιμορφωτικών προγραμμάτων τα οποία να συνδυάζουν βιωματικές δραστηριότητες, διαλέξεις και βιβλιογραφία. Φαίνεται πως σε όλες τις περιπτώσεις τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης και μάθησης η άμεση σύνδεση μεταξύ θεωρητικών προσεγγίσεων και εκπαιδευτικών πρακτικών, αποτελεί τη βασική θεμελίωση πάνω στην οποία οι ειδικοί και οι εκπαιδευτές/τριες μπορούν να αυξήσουν την επαγγελματική τους αποτελεσματικότητα αναφορικά με την ποιότητα της μάθησης (Wæge & Haugaløkken, 2013).

Αυτή η ενότητα του επιμορφωτικού υλικού εστιάζει σε πρακτικά θέματα ενθαρρύνοντας το προσωπικό των μουσείων και άλλους/ες επαγγελματίες που εμπλέκονται σε σχετικές επιστήμες να μετατρέψουν τη γνώση τους σε πράξη και να αναστοχαστούν πάνω στις μεθόδους και στις τεχνικές τους.

Τα βασικά στοιχεία της Ενότητας III είναι τα εξής:

- ✓ Ανάλυση της έννοιας «πρόσβαση» σε μουσεία για άτομα με ΑιΑ
- ✓ Τεκμηριωμένες μελέτες
- ✓ Hands-on δραστηριότητες (π.χ. παραδείγματα και πρακτικές σχετικά με τον χώρο, το διαφοροποιημένο υλικό, μεθόδους, συμπεριληπτικές δραστηριότητες, κλπ).

8.1. Η έννοια της πρόσβασης στα μουσεία για τα άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες (ΑιΑ)

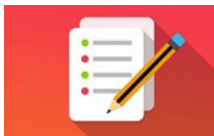

Η πρόσβαση των ατόμων με ΑιΑ θα πρέπει να είναι ενσωματωμένη σε όλες τις δραστηριότητες του μουσείου λαμβάνοντας υπόψη όλους τους διαφορετικούς φραγμούς πρόσβασης και την αλληλεξάρτηση των φραγμών πρόσβασης (Dodd & Sandell, 1998 · Weisen, 2008) (Βλ. ενότητα 6.3). Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η πρόσβαση δεν είναι τεχνική υπόθεση αλλά μία διαδικασία που αποσκοπεί στην ενίσχυση και στον εμπλουτισμό της ποιότητας της μουσειακής εμπειρίας (Warner, 2013).

Βασικά θεωρητικά πλαίσια, στοιχεία και αρχές για την ενίσχυση της πρόσβασης των ατόμων με ΑιΑ στα μουσεία είναι τα ακόλουθα:

- ✓ Η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση σε θέματα αναπηρία και συμπερίληψης.
- ✓ Το μοντέλο του Καθολικού Σχεδιασμού χωρίς να αποκλείονται και οι υποστηρικτικές συσκευές.
- ✓ Το μοντέλο του Καθολικού Σχεδιασμού στη Μάθηση.
- ✓ Τα διαφορετικά χαρακτηριστικά, ενδιαφέροντα, κλπ. των ατόμων με ΑιΑ και όχι μόνο με όρους αναπηρίας αλλά και με όρους διαφορετικότητας όπως συμβαίνει με όλους τους άλλους ανθρώπους και επισκέπτες.
- ✓ Τις διαφορετικές εκπαιδευτικές δομές (π.χ. ειδικά σχολεία και συμπεριληπτικά σχολεία) στην περίπτωση των σχολικών ομάδων.
- ✓ Τις ανάγκες των ομάδων μικτών ικανοτήτων (π.χ. μια οικογένεια, φίλοι με και χωρίς αναπηρίες, κλπ).
- ✓ Οι συνεργασίες με φορείς, ενώσεις, σχολεία και την κοινότητα.
- ✓ Η διεπιστημονική προσέγγιση.

Θυμηθείτε!

Η ενίσχυση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρίες συμπεριλαμβανομένων και των ατόμων με ΑιΑ ωφελεί όλους και όλες και παρέχει διαφορετικούς τρόπους προσέγγισης των εκθεμάτων σε όλους τους επισκέπτες.

Και ακόμη

Η πρόσβαση δεν είναι ταυτόσημη της συμμετοχής.

(Rappolt- Schlichtmann & Daley, 2013).

συζητήσουμε για αυτό...

.....

.....

.....

.....

.....

8.2. Τεκμηριωμένες μελέτες – Αντίληψη του χώρου – Προσανατολισμός και κινητικότητα

Με βάση τους παραπάνω άξονες μέτρων και διευκολύνσεων για την ενίσχυση της πρόσβασης σε μουσεία (βλ. ενότητα 7.4.1., Πίνακας 2), ζητήματα αντίληψης του χώρου, προσανατολισμού και κινητικότητας είναι πολύ σημαντικά.

Αναμφισβήτητα η **φυσική πρόσβαση** είναι ο πρώτος τύπος και προϋπόθεση πρόσβασης για μία επίσκεψη σε ένα μουσείο. Οδηγίες και κανονισμοί για ένα προσβάσιμο δομημένο περιβάλλον υπάρχουν σε διεθνές επίπεδο και σύμφωνα με τη νομοθεσία κάθε χώρας. Παρόλο που υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στους μουσειακούς χώρους (π.χ. μουσεία που στεγάζονται σε ιστορικά κτίρια, τοποθεσία κάθε μουσείου, αρχαιολογικοί χώροι, κλπ), με βάση τις αρχές του Καθολικού Σχεδιασμού ένα προσβάσιμο μουσείο θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τον εξωτερικό και τον εσωτερικό χώρο του μουσείου, τις εισόδους και γενικότερα όλους τους χώρους στο εσωτερικό του μουσείου (εκθεσιακούς

χώρους, χώρους εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, χώρους υγιεινής, το καφέ του μουσείου, κλπ).

Υπάρχουν πολλά χαρακτηριστικά και διευκολύνσεις σε ένα κτίριο που μπορούν να συμβάλλουν στη δημιουργία ενός προσβάσιμου, ασφαλούς και φιλικού περιβάλλοντος το οποίο διευκολύνει και τον προσανατολισμό και την κινητικότητα ατόμων με οπτική αναπηρία, Κ/κωφών και βαρήκοων ή τυφλοκωφών ατόμων. Μερικά παραδείγματα είναι τα εξής:

- ✓ **Ανάγλυφα δάπεδα, μοτίβα δαπέδων** τα οποία μπορούν να ενσωματωθούν στο χώρο του μουσείου όπως επίσης και στο εξωτερικό περιβάλλον του μουσείου και να διευκολύνουν τον προσανατολισμό και την κινητικότητα.
- ✓ **Διευθετήσεις στο χώρο** ώστε να διευκολύνεται η κίνηση των ατόμων με ΑιΑ που χρησιμοποιούν λευκό μπαστούνι ή είναι χρήστες αναπηρικού αμαξιδίου. Οι χωρικές διευθετήσεις είναι επίσης σημαντικές για τη διευκόλυνση των ξεναγήσεων ή δραστηριοτήτων με τη Νοηματική Γλώσσα και την επίτευξη της οπτικής επαφής ανάμεσα σε κ/β ή τυφλοκωφά άτομα με τους διερμηνείς της Νοηματικής Γλώσσας.
- ✓ **Ηχητικά συστήματα προειδοποίησης** (π.χ. σε συγκεκριμένους χώρους του μουσείου).
- ✓ **Κινητές τεχνολογικές συσκευές** που μπορούν να διευκολύνουν την πλοήγηση.
- ✓ **Οπτική αντίθεση (κοντράστ)** όπως για παράδειγμα σε τοίχους, δάπεδα, κλπ., που μπορεί να διευκολύνει τον προσανατολισμό ή τον εντοπισμό εμποδίων, τον εντοπισμό διαφορετικών χώρων στο μουσείο, κλπ. Παρόμοια, **σημάνσεις στις άκρες των σκαλοπατιών** είναι σημαντικές για τον προσανατολισμό και την κινητικότητα. Η κατάλληλη χρήση χρωμάτων μπορεί να διευκολύνει τον προσανατολισμό και των Κκ/β ατόμων.

- ✓ Κατάλληλη επεξεργασία και **φινιρίσματα δαπέδων** καθώς και κατάλληλος σχεδιασμός δαπέδων που μπορεί να διευκολύνει τον προσανατολισμό και την κινητικότητα.
- ✓ **Απτικοί χάρτες** ή **τρισδιάστατα μοντέλα και μακέτες** για το κτίριο του μουσείου, σε διαφορετικούς ορόφους ή χώρους του μουσείου, κλπ. Απτικοί χάρτες μπορούν επίσης να είναι διαθέσιμοι για τη θέση συγκεκριμένων εκθέσεων ή εκθεμάτων (π.χ. απτικές εκθέσεις). Απτικο-ακουστικοί χάρτες μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για τη διευκόλυνση του προσανατολισμού και της κινητικότητας.
- ✓ **Χάρτες και σχέδια** με σαφείς πληροφορίες και οδηγίες για εξωτερικούς και εσωτερικούς χώρους του μουσείου, κλπ. Η **σαφής** και **απλή πληροφορία** είναι πολύ σημαντική για Κκ/β και τυφλοκωφά άτομα αλλά και πολύ βοηθητική για πολλούς άλλους επισκέπτες (π.χ. ξένους επισκέπτες, άτομα που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην ανάγνωση κειμένων, κλπ).
- ✓ Προσβάσιμη, απλή και σαφής **σήμανση σε διαφορετικές μορφές** (απτική, ακουστική, οπτική). Η πληροφορία θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνει σύμβολα για άτομα που έχουν δυσκολίες στην ανάγνωση ή για ξένους επισκέπτες.
- ✓ **Απτική πληροφορία και πληροφορία σε Braille** σε κατάλληλες επιφάνειες ώστε να διευκολύνεται η ανάγνωση της γραφής Braille. **Μεγέθυνση** σε λεζάντες, άλλο πληροφοριακό υλικό, κλπ.
- ✓ **Κατάλληλη θέση** της πληροφορίας ώστε οι επισκέπτες να εντοπίζουν εύκολα την πληροφορία.
- ✓ **Οπτική αντίθεση (κοντράστ) στη σήμανση.** Κατάλληλος τύπος και μέγεθος γραμμάτων. Διαθεσιμότητα πληροφορίας.
- ✓ **Οι σκύλοι οδηγοί** επιτρέπονται δια νόμου στα μουσεία. Σημαντική είναι η ενημέρωση του προσωπικού των μουσείων για τη συμπεριφορά απέναντι στον σκύλο οδηγό και τι πρέπει να αποφεύγεται. Παροχή νερού για τον σκύλο οδηγό.

- ✓ **Ο φωτισμός** είναι ένα σημαντικό στοιχείο στα μουσεία για την προστασία των εκθεμάτων αλλά και γενικότερα για τον σχεδιασμό των εκθέσεων. Ο φωτισμός είναι καθοριστικής σημασίας παράμετρος για τα άτομα με χαμηλή όραση, τυφλοκώφωση, Κκ/β άτομα καθώς επίσης και για την οπτική επικοινωνία. Μερικές λύσεις για την επίτευξη μιας ισορροπίας σε θέματα φωτισμού στα μουσεία είναι η πρόβλεψη ειδικών περιοχών/χώρων με κατάλληλο φωτισμό για τους διερμηνείς της Νοηματικής Γλώσσας, η χρήση φακών, κλπ.
- ✓ **Η ακουστική** είναι επίσης σημαντική παράμετρος στο χώρο του μουσείου. Κατάλληλα **φινιρίσματα** αλλά και **υλικά δαπέδου** μπορούν να συνεισφέρουν σε ένα καλό ακουστικό περιβάλλον. **Βοηθητικές συσκευές ακοής (Assistive Listening Devices - ALDs)** και άλλες σχετικές τεχνολογίες θα πρέπει να είναι διατίθενται από το μουσείο (βλ. ενότητα 8.4).

(Abd Hamid & Edwards, 2013 · Argyropoulos & Gentle, 2019 · Argyropoulos & Ravenscroft, 2019 · Argyropoulos & Kanari, 2015 · Boussaid 2004; Ginley, 2013 · Nikolarazi, Kanari & Marschark, 2020 · Resource, 2001 · Taylor, χ.η · White book, χ.η.).

Χρήσιμοι σύνδεσμοι/πηγές:

Για περισσότερες πληροφορίες για ένα **προσβάσιμο περιβάλλον** δείτε την ιστοσελίδα

<http://universaldesign.ie/Built-Environment/Building-for-Everyone/#figBfE1ExternalEnvironment>

Δείτε επίσης τις την ιστοσελίδα The Smithsonian Guidelines for Accessible Exhibition Design,

https://www.sifacilities.si.edu/ae_center/pdf/Accessible-Exhibition-Design.pdf

Όλα τα παραπάνω – ένα προς ένα – αποτελούν βασικά στοιχεία για ένα προσβάσιμο και πληροφοριακό περιβάλλον. Μία έννοια που

πρέπει να τύχει μεγαλύτερης προσοχής και η οποία ήδη αναφέρθηκε σε αυτή την ενότητα είναι η έννοια του “deafspace”. Η έννοια του **“Deafspace”** είναι ένας πραγματικός χώρος με χαρακτηριστικά και ιδιότητες που διευκολύνουν και ενισχύουν τον «διάλογο» ενός Κ/κωφού ή βαρήκοου ατόμου με το δομημένο περιβάλλον. Αυτά τα χαρακτηριστικά μπορούν να ομαδοποιηθούν ως εξής: α. αισθητηριακή προσέγγιση (δηλαδή χωρικός προσανατολισμός), β. χώρος, κινητικότητα και εγγύτητα (δηλαδή αρκετός χώρος ώστε να διασφαλίζεται η σαφής και καθαρή οπτική επικοινωνία σε συνδυασμό με τον «χώρο νοηματικής», γ. φωτισμός και χρώματα (π.χ. αποφυγή χαμηλού φωτισμού και σκιάσεων), και δ. ακουστική (δηλαδή αποφυγή της ηχούς και αντηχήσεων).

Χρήσιμοι σύνδεσμοι/πηγές για την έννοια του “Deafspace”

“How architecture changes for the deaf”

<https://www.youtube.com/watch?v=FNGp1aviGvE>

“Deaf space- Architecture that works for deaf community”

<https://www.youtube.com/watch?v=4fy9AcZ4zkU>

The DeafSpace Project (DSP)

<https://www.gallaudet.edu/campus-design-and-planning/deafspace>

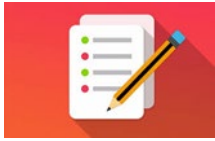
Θυμηθείτε!

Παρέχετε όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για την οργάνωση μιας επίσκεψης στο μουσείο αλλά και όλες τις πληροφορίες για τις διαθέσιμες διευκολύνσεις προσβασιμότητας στην ιστοσελίδα του μουσείου.

Κάντε την ιστοσελίδα του μουσείου προσβάσιμη!

Το προσωπικό του μουσείου θα πρέπει να γνωρίζει τις διαθέσιμες διευκολύνσεις πρόσβασης, να είναι σε θέση να χειριστεί και να χρησιμοποιήσει συγκεκριμένες συσκευές, να παρέχει πληροφορίες και υποστήριξη όπου απαιτείται.

Η σωστή συμπεριφορά είναι σημαντική!

Σκεφτείτε τον χώρο του μουσείου στο οποίο εργάζεστε ή διαφορετικούς χώρους του μουσείου... Ελέγξτε τι διευκολύνσεις υπάρχουν και διατυπώστε προτάσεις για τη βελτίωση της φυσικής πρόσβασης, του προσανατολισμού και της κινητικότητας στο μουσείο.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Συνοδεύοντας ένα τυφλό ή με σοβαρά προβλήματα

όρασης άτομο

Δείτε το βίντεο (στα αγγλικά): "So, how do you guide a blind person?"

<https://www.youtube.com/watch?v=-jqepQ8yASM>

Και το βίντεο (στα αγγλικά): "Guide Techniques for people who are blind or visually impaired"

<https://www.youtube.com/watch?v=iJfxkBOekvs>

Συνοδεύοντας ένα τυφλό ή με σοβαρά προβλήματα όρασης άτομο...

Από τη θεωρία στην πράξη

Πώς συμπεριφερόμαστε/υποστηρίζουμε και απευθυνόμαστε σε ένα τυφλό ή με σοβαρά προβλήματα όρασης άτομο

Δείτε το βίντεο (στα αγγλικά): “How Do I Talk to a Blind Person?”

<https://www.youtube.com/watch?v=fh8x7ie96pQ>

Και το βίντεο (στα αγγλικά): “What to do When You Meet Someone

Who is Blind” <https://www.youtube.com/watch?v=XFbWlOK9Wxo>

Πώς συμπεριφερόμαστε/υποστηρίζουμε και απευθυνόμαστε σε ένα Κωφό ή βαρήκοο άτομο

Δείτε το βίντεο (στα αγγλικά): “6 TIPS- How to Talk to a Deaf/HOH

Person” <https://www.youtube.com/watch?v=d-MHRa0LKGO>

Και το βίντεο (στα αγγλικά): “Dos and Don'ts When Meeting A Deaf

Person” <https://www.youtube.com/watch?v=fMLp7GhX2qc>

8.3. Τεκμηριωμένες μελέτες - Μέσα πρόσβασης στις μουσειακές συλλογές

Οι εκθέσεις και οι συλλογές των μουσείων είναι ο κύριος λόγος για την επίσκεψη σε ένα μουσείο. Τα μουσεία διαφέρουν μεταξύ τους όχι μόνο ως προς το είδος των **συλλογών** (π.χ. αρχαιολογικά μουσεία, μουσεία τέχνης, εθνογραφικά μουσεία, θεματικά μουσεία κ.λπ.), αλλά και ως προς τον **σχεδιασμό των εκθέσεων** και τα **ερμηνευτικά μέσα** που χρησιμοποιούνται σε ένα μουσείο (π.χ. λεζάντες, βίντεο κ.λπ.). Έτσι, τα άτομα με ΑιΑ αντιμετωπίζουν διαφορετικά εμπόδια στην πρόσβασή τους σε συλλογές μουσείων και στο περιεχόμενό τους καθώς και στις δραστηριότητες των μουσείων (π.χ. ξεναγήσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα κ.λπ.). Τα άτομα με οπτική αναπηρία προφανώς αντιμετωπίζουν αισθητηριακούς φραγμούς πρόσβασης στα μουσεία που αποτελούν χώρους «θέασης» (Argyropoulos & Kanari, 2015· Hetherington, 2000) και τα Κκ/β άτομα αντιμετωπίζουν διαφορετικά εμπόδια λόγω των διαφορετικών πολιτισμικών τους ταυτοτήτων (βλ. ενότητα 7.1), της γλώσσας επικοινωνίας και των γνωστικών

δεξιοτήτων (Nikolaraizi, Kanari & Marschark, 2020). Τα μουσεία προκειμένου να παρέχουν ίση πρόσβαση σε άτομα με ΑιΑ αναπτύσσουν διάφορες δραστηριότητες και χρησιμοποιούν ένα εύρος μέσων πρόσβασης, παρόλο που υπάρχουν διαφορές μεταξύ των μουσείων.

Μερικά από τα μέσα πρόσβασης για τα άτομα με ΑιΑ είναι τα παρακάτω:

Για Κκ/β άτομα

- ✓ **Προγράμματα στη Νοηματική Γλώσσα.** Πολλά μουσεία παρέχουν προγράμματα στη Νοηματική Γλώσσα ή με δυνατότητα διερμηνείας στη Νοηματική Γλώσσα σε λιγότερο ή περισσότερο τακτική βάση ανάλογα με το μουσείο και συνήθως κατόπιν αιτήματος. Τα Gallery Talks στη Νοηματική Γλώσσα (**Gallery Talks in Sign Language**) είναι επίσης προγράμματα για Κωφούς επισκέπτες που παρέχουν ορισμένα μουσεία ώστε Κωφοί και ακούοντες να απολαύσουν μαζί έργα τέχνης. Σε ορισμένες περιπτώσεις, είναι διαθέσιμα και τα σχετικά βίντεο για άτομα που δεν μπορούν να επισκεφθούν το μουσείο, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση του Smithsonian American Art Museum (<https://americanart.si.edu/education/adult/asl>).

Δείτε το βίντεο (στα αγγλικά):

“National Archives Museum Tour in American Sign Language (ASL)”

<https://www.youtube.com/watch?v=6uZac3anNM0>

Δείτε το βίντεο (στα αγγλικά):

“Art Signs - Achelous and Hercules” από το Smithsonian American
Art Museum

https://www.youtube.com/watch?time_continue=7&v=yJ7tEQn75IM&feature=emb_logo

Θυμηθείτε!

Διατηρήστε την οπτική επαφή και την προσοχή με τα Κκ/β άτομα ανεξάρτητα από τη γλώσσα επικοινωνίας.

Παρέχετε αρκετό χρόνο και παύσεις ώστε οι Κκ/β επισκέπτες να μπορούν να παρακολουθήσουν τον/τη διερμηνέα της Νοηματικής ή τον/τη ξεναγό και να παρατηρήσουν τα εκθέματα.

Δώστε προσοχή σε θέματα φωτισμού!

(Chin & Reich, 2006)

ομιητικοί οδηγοί με υπότιτλους και διερμηνεία στη Νοηματική Γλώσσα ή υποτιτλισμένοι οδηγοί για άτομα με προβλήματα ακοής ή κωφά άτομα που δεν επικοινωνούν στη Νοηματική Γλώσσα. Τα Audio+™ Text Tours είναι επίσης ένα μέσο πρόσβασης για Κκ/β άτομα. Σε αυτή την περίπτωση, το περιεχόμενο της ξενάγησης, οι πληροφορίες, κλπ., διατίθενται με διαφορετικά μέσα και μορφές, όπως σε πλήρη οθόνη ή σε μεγέθυνση μαζί με τον ακουστικό οδηγό.

Χρήσιμοι σύνδεσμοι/πηγές:

Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τις ξεναγήσεις στη Νοηματική Γλώσσα και παραδείγματα καλών πρακτικών δείτε:

Proctor, N. (2005). Providing Deaf and hard-of-hearing visitors with on-demand, independent access to museum information and interpretation through handheld computers. Ανάκτηση 20 Ιουνίου, 2020 από

<https://www.museumsandtheweb.com/mw2005/papers/proctor/proctor.html>

- ✓ **Προσβάσιμη κειμενική πληροφορία.** Το απλοποιημένο λεξιλόγιο και η σύνταξη, οι εικόνες, άλλα γραφικά και οπτικά στοιχεία σε συνδυασμό με κείμενα ενισχύουν την κατανόηση ιδεών, εννοιών κ.λπ., για Κκ/β άτομα που έχουν διαφορετικές επικοινωνιακές ανάγκες.
- ✓ **Μεταγραφμένα κείμενα** ακουστικών ξεναγήσεων ή μη υποτιτλισμένων βίντεο είναι σημαντικά για Κκ/β άτομα.
- ✓ **Υποτιτλισμός** όπως ανοιχτοί υπότιτλοι (π.χ. σε βίντεο), κλειστοί υπότιτλοι (π.χ. ενσωματωμένοι σε συσκευές) και σε πραγματικό χρόνο (π.χ. κατά τη διάρκεια διαλέξεων, ανοιχτών εκδηλώσεων, κλπ). Ζητήματα όπως η πολυπλοκότητα, ο χρόνος και η ταχύτητα είναι σημαντικά για τα Κκ/β άτομα καθώς θα πρέπει να μοιράσουν την προσοχή τους μεταξύ διαφορετικών οπτικών πηγών. Σε περίπτωση βίντεο χωρίς διαλόγους, είναι σημαντικό να σημειωθεί η έλλειψη διαλόγων, ώστε τα Κκ/β να γνωρίζουν ότι δεν χάνουν κάποιες πληροφορίες
(Chin & Reich, 2006 · Johnson, 2013 · Martins, 2016 · Νικολαραϊζή, 2017 · Nikolarazi, Kanari & Marschark, 2020 · Proctor, 2005 · White book, χ.η.).

Δείτε την ιστοσελίδα του Μητροπολιτικού Μουσείου Τέχνης σχετικά με τις διευκολύνσεις πρόσβασης για Κωφούς επισκέπτες

<https://www.metmuseum.org/events/programs/access/visitors-who-are-deaf>

Για τυφλά ή/και με σοβαρά προβλήματα όρασης άτομα

- ✓ **Απτικές ξεναγήσεις, απτικές εκθέσεις και συλλογές αντικείμενα (touch objects).** Πολλά μουσεία στον κόσμο οργανώνουν απτικές ξεναγήσεις για άτομα με οπτική αναπηρία, απτικές εκθέσεις (συχνά περιοδικές) ή έχουν χώρους

με απτικές συλλογές. Σε άλλες περιπτώσεις, τα μουσεία επιλέγουν έναν αριθμό εκθεμάτων από τις συλλογές τους και οργανώνουν μόνιμες «απτικές διαδρομές». Οι απτικές συλλογές συμπληρώνονται και με άλλο απτικό υλικό (π.χ. απτικά διαγράμματα), πληροφορία σε Braille ή σε μεγέθυνση, ακουστικές πληροφορίες και περιγραφές. Τα μουσεία, επίσης, μπορεί να επιλέγουν συγκεκριμένα αντικείμενα που είναι προσβάσιμα μέσω αφής τα οποία είναι ενσωματωμένα στους εκθεσιακούς χώρους.

Χρήσιμοι σύνδεσμοι/πηγές:

Δείτε για παράδειγμα την ιστοσελίδα του Βρετανικού Μουσείου σχετικά με τις απτικές ξεναγήσεις (στα αγγλικά). “Touch tour in the Egyptian Sculpture Gallery in the British Museum”
<https://www.britishmuseum.org/visit/accessibility-museum>

Δείτε το βίντεο για την απτική διαδρομή του Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου (στα ελληνικά με αγγλικούς υπότιτλους): “Byzantine Museum - Access to Cultural Heritage PART II The Touch Tour”

<https://www.youtube.com/watch?v=mwRjWhd1kYs>

- **Τρισδιάστατα μοντέλα, αντίγραφα αντικειμένων, ανάγλυφα αντικείμενα.** Πολλά μουσεία ανάλογα με το είδος των συλλογών τους χρησιμοποιούν τους προαναφερθέντες τρόπους για να παρέχουν πρόσβαση μέσω αφής σε μουσειακά αντικείμενα. Οι νέες τεχνολογίες και η τρισδιάστατη εκτύπωση (3D printing) παρέχουν νέες ευκαιρίες πρόσβασης στα μουσειακά αντικείμενα.

Δείτε το βίντεο (στα αγγλικά): “Art exhibit lets blind visitors touch masterpieces in Madrid”

<https://www.youtube.com/watch?v=dF5oTdifywc>

Επίσης, μπορείτε να επισκεφτείτε τον ακόλουθο σύνδεσμο και να δείτε πώς το University of Pennsylvania Museum of Archaeology and Anthropology (Penn Museum) στη Φιλαδέλφεια έχει αναπτύξει συναρπαστικές απτικές ξεναγήσεις για την αιγυπτιακή τέχνη

<https://www.youtube.com/watch?v=DdtVcXpcilk>

✓ **Απτικά γραφικά, απτικά διαγράμματα, απτικοί χάρτες**, κλπ, χρησιμοποιούνται επίσης στα μουσεία για την παροχή πρόσβασης σε συγκεκριμένα είδη εκθεμάτων ή για την παροχή συμπληρωματικής πληροφορίας. Τα απτικά διαγράμματα δεν είναι ακριβή αντίγραφα ή αναπαραγωγές των αυθεντικών οπτικών εικόνων και υπάρχουν συγκεκριμένες οδηγίες για τη δημιουργία απτικών διαγραμμάτων.

Δείτε το βίντεο (στα αγγλικά): “Creating Tactile Graphics”

https://www.youtube.com/watch?v=QeulfaWn_Ps

Χρήσιμοι σύνδεσμοι/πηγές:

Για πιο λεπτομερείς οδηγίες για τα απτικά διαγράμματα δείτε BANA (2011)

<http://www.brailleauthority.org/tg/web-manual/index.html>

Ας δούμε και ας διερευνήσουμε μερικά παραδείγματα...

✓ **Οι ακουστικοί οδηγοί, οι λεκτικές/ακουστικές περιγραφές** είναι επίσης πολύ σημαντικές παροχές για την πρόσβαση και την κατανόηση των μουσειακών αντικειμένων. Όπως αναφέρουν οι Levent, Kleege και Pursley (2013) οι ακουστικές περιγραφές όπως και οι περιγραφικές ξεναγήσεις

αποτελούν μια σημαντική κατηγορία παροχών προσβασιμότητας σε μουσεία για άτομα με οπτική αναπηρία.

Μπορούν επίσης να συνοδεύουν το απτικό υλικό όπως για παράδειγμα τα απτικά διαγράμματα, να ενσωματώνονται σε ακουστικούς οδηγούς ή ακόμα να είναι διαθέσιμες μέσω smart phones σε μορφή MP3. Οι ακουστικές περιγραφές μπορούν επίσης να χρησιμοποιούνται σε βίντεο για την περιγραφή εικόνων, κλπ.

Επιλέξτε και προσπαθήστε να περιγράψετε ένα μουσειακό αντικείμενο...

Δείτε το βίντεο (στα αγγλικά) σχετικά με τις ακουστικές περιγραφές “Discovery PENS”: “Discovery PENS launch - at Bristol Museum and Art Gallery” <https://www.youtube.com/watch?v=uVIJurz5fss>

✓ **Πληροφορία σε Braille ή σε μεγέθυνση.** Η προσβάσιμη μορφή της πληροφορίας είναι πολύ σημαντική για τα άτομα με οπτική αναπηρία συμπεριλαμβανομένων των καταλόγων, των φυλλαδίων, των συνοδευτικών κειμένων, κλπ.

✓ **Η προσβασιμότητα των ιστοσελίδων** θα πρέπει να αποτελεί μέρος της πολιτικής προσβασιμότητας ενός μουσείου. Οι ιστοσελίδες των μουσείων θα πρέπει να παρέχουν σαφή και προσβάσιμη πληροφορία, περιγραφές εικόνων, να επιτρέπουν τη χρήση λογισμικών ανάγνωσης όπως οι αναγνώστες οθόνης (screen readers) στα άτομα με αναπηρία όρασης, κλπ.

(Axel & Levent, 2003 · BANA, 2011 · Candlin, 2004 · Ginley, 2013 · Levent, Kleege & Pursley, 2013 · Mason & Arter, 1997 · Leporini & Norscia, 2008 · Undeen, 2013).

Για τυφλοκωφά άτομα

Πολλές από τις προαναφερθείσες διευκολύνσεις και παροχές μπορούν επίσης να ενισχύσουν την πρόσβαση των τυφλοκωφών ατόμων στα μουσεία (π.χ. τρισδιάστατα μοντέλα, αντίγραφα, ανάγλυφα, απτικοί χάρτες, γραφικά, διαγράμματα, πρόσβαση σε περιγραφές σε Braille και μεγέθυνση, κ.λπ.). Πολλά μουσεία και πινακοθήκες προσφέρουν στους/τις τυφλοκωφούς/ές την ευκαιρία να αγγίξουν πρωτότυπα έργα τέχνης, όπως για παράδειγμα:

- ✓ **Απτικές ξεναγήσεις** και προσωποποιημένες απτικές ξεναγήσεις και καθοδήγησης επισκεπτών. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα μουσεία προσφέρουν επίσης την ευκαιρία σε άτομα με τυφλοκώφωση να εξερευνήσουν το έργο τέχνης μόνοι τους με Braille, λεζάντες σε μεγέθυνση και ακουστικούς οδηγούς.
- ✓ **Πλούσιες αισθητηριακές εμπειρίες και απτικές ξεναγήσεις.** Μερικά μουσεία οργανώνουν ξεναγήσεις αφής προσφέροντας στα άτομα με τυφλοκώφωση ευκαιρίες να χρησιμοποιήσουν μια ποικιλία τρόπων για να αλληλεπιδράσουν με το περιβάλλον συμπεριλαμβανομένων της κίνησης, της γεύσης, της όσφρησης και της αφής.

Επιπλέον, τα μουσεία μπορεί να προσφέρουν στα τυφλοκωφά άτομα:

- ✓ **Προγράμματα στη Νοηματική Γλώσσα ή προγράμματα με τη χρήση της απτικής νοηματικής επικοινωνίας - Ενίσχυση της επικοινωνίας**
- ✓ **Ο μεσολαβητής τυφλοκωφών** είναι ένας/μία επαγγελματίας που παρέχει υποστήριξη ένας προς έναν σε ένα τυφλοκωφό άτομο. Ο διαμεσολαβητής βοηθά το άτομο να βιώσει και να απολαύσει τον κόσμο γύρω του/της (βλ. επίσης <https://www.tsbvi.edu/tb-jobs/tb-intervener>).
- ✓ **Διαφορετικοί τρόποι επικοινωνίας**
Μέθοδοι και τεχνικές επαυξημένης και εναλλακτικής επικοινωνίας (Augmentative and Alternative Communication - AAC) μπορεί να χρησιμοποιηθούν όπως: η γραφή Braille, οι χειρονομίες, οι απτικές εικόνες, τα story boxes, αντικείμενα αναφοράς, τεχνολογικές συσκευές και εφαρμογές ώστε να συμπληρώνεται ή να αντικαθίσταται ο λόγος ή η γραφή.
- ✓ Η **Υποστηρικτική Τεχνολογία** είναι ένα ιδιαίτερα σημαντικό εργαλείο για την ενίσχυση της επικοινωνίας και της εμπειρίας κατά τη διάρκεια μιας επίσκεψης σε ένα μουσείο όπως το Voice Output Communication Aid (VOCA). Η

υποστηρικτική τεχνολογία έχει χρησιμοποιηθεί επίσης σε ορισμένες περιπτώσεις για την αντικατάσταση της προσωπικής υποστήριξης.

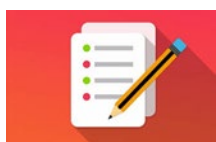
(Argyropoulos, Nikolarazi, & Papazafiri, 2020· Dann & Dann, 2013· Diekmann & McCabe, 2011· Hersch, 2014· Skilton, Boswell, Prince, Francome-Wood, & Moosajee, 2018· Zajabacz, 2012).

Χρήσιμοι σύνδεσμοι/πηγές:

Ενδιαφέρουσες και δημιουργικές δράσεις πραγματοποιούνται αναφορικά με τα τυφλοκωφά άτομα και την τέχνη. Μπορείτε να δείτε τον ακόλουθο σύνδεσμο και να αναστοχαστείτε πάνω στις δράσεις του προγράμματος “The Deafblind live art project”

<https://www.abc.net.au/radionational/programs/lifematters/museum-of-imagined-touch/5844884>

Miscellaneous

Προσπαθήστε να συνθέσετε έναν Πίνακα, παρόμοιο με τον Πίνακα 2, συμπεριλαμβάνοντας μέτρα και διευκολύνσεις για την ενίσχυση της πρόσβασης των ατόμων με ΑιΑ σε μουσεία. Βεβαιωθείτε ότι αυτά τα μέτρα ή/και οι παροχές πρόσβασης είναι ρεαλιστικές και εφικτές, κάνοντας ένα σχέδιο κόστους σε συνδυασμό με τους συγκεκριμένους ανθρώπινους πόρους και τις προοπτικές του μουσείου στο οποίο εργάζεστε.

.....

.....

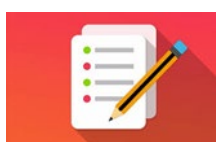
.....

.....

.....

.....

.....

Ποια στοιχεία της ιστοσελίδας του μουσείου στο οποίο εργάζεστε θα

αλλάζετε και γιατί;

Μπορείτε να επισκεφτείτε ξανά την ιστοσελίδα του Βρετανικού Μουσείου αναφορικά με τις απτικές ξεναγήσεις

<https://www.britishmuseum.org/visit/accessibility-museum>

ή την ιστοσελίδα του Van Gogh Museum που περιλαμβάνει ειδικές υπηρεσίες για Κωφά και βαρήκοα άτομα

<https://www.vangoghmuseum.nl/en/plan-your-visit/accessibility/deaf-visitors-and-the-hard-of-hearing>

και να εργαστείτε πάνω στα στοιχεία της ιστοσελίδας του μουσείου στο οποίο εργάζεστε.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8.4. Τεκμηριωμένες μελέτες – Μέσα υποστηρικτικής τεχνολογίας

Όπως προαναφέρθηκε (βλ. ενότητα 6.3.) ο Καθολικός Σχεδιασμός περιλαμβάνει και υποστηρικτικές συσκευές για τα άτομα με αναπηρίες (UN, 2006, άρθρο 2). Η συνεχής ανάπτυξη και πρόοδος στο πεδίο της τεχνολογίας έχει επηρεάσει την ποιότητα ζωής των ατόμων με αναπηρίες σε διαφορετικούς τομείς της καθημερινής και κοινωνικής ζωής. Υπάρχει ένας μεγάλος και αυξανόμενος αριθμός τύπων τεχνολογίας για άτομα με διάφορες αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων με ΑιΑ (δηλαδή άτομα τυφλά και με σοβαρά προβλήματα όρασης, Κ/κωφά και βαρήκοα άτομα ή τυφλοκωφά) όπως η υποστηρικτική τεχνολογία, η επαυξητική τεχνολογία, πολύγλωσσες συσκευές, τεχνολογίες επικοινωνίας ή/και εναλλακτικές τεχνολογίες κ.λπ. (Argyropoulos & Ravenscroft, 2019·

Carrizosa , Sheehy, Rix, Seale & Hayhoe, 2020· MacLachlan et al., 2018).

Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία και για πολιτιστικούς χώρους όπως τα μουσεία και πολλοί ερευνητές έχουν υπογραμμίσει το ρόλο των ψηφιακών τεχνολογιών και της υποστηρικτικής τεχνολογίας για άτομα με και χωρίς αναπηρίες μέσα στα μουσεία (Carrizosa et al., 2020) Υπάρχουν διάφοροι τύποι τεχνολογικών εφαρμογών που μπορούν να χρησιμοποιούνται είτε μέσω κινητών συσκευών (π.χ. tablets, smart phones) ή εφαρμογών που χρησιμοποιούνται στον χώρο του μουσείου, όπως οι κωδικοί QR: Quick Response Codes (Ετικέτες Γρήγορης Ανταπόκρισης). Στις προηγούμενες ενότητες εκτός από θέματα προσβασιμότητας των ιστοσελίδων των μουσείων (π.χ. περιγραφή εικόνων, δυνατότητα χρήσης λογισμικών ανάγνωσης για άτομα με αναπηρία όρασης), ζητήματα τρισδιάστατων εκτυπωτών (3D printers), περιγράφονται επίσης και εφαρμογές όπως πολυμεσικοί οδηγοί ή ηχητικές περιγραφές για Κ/β άτομα και άτομα με αναπηρία όρασης αντίστοιχα τα οποία διατίθενται από τους ιστότοπους των μουσείων και γενικά **κινητές τεχνολογικές συσκευές** που μπορούν να διευκολύνουν την πλοήγηση κ.λπ.

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται παραδείγματα υποστηρικτικής τεχνολογίας. Σύμφωνα με τον νόμο Individuals Disability Education Act (IDEA) ο όρος:

Υποστηρικτική τεχνολογία σημαίνει οποιοδήποτε αντικείμενο, τμήμα εξοπλισμού ή σύστημα προϊόντος το οποίο είτε έχει κατασκευαστεί και αποκτηθεί από το εμπόριο είτε έχει τροποποιηθεί ή προσαρμοστεί και χρησιμοποιείται για την αύξηση, τη διατήρηση ή τη βελτίωση των λειτουργικών δυνατοτήτων ενός παιδιού με αναπηρία. Ο όρος δεν περιλαμβάνει ιατρικές συσκευές που εμφυτεύονται χειρουργικά ή την αντικατάσταση τέτοιων συσκευών (<https://sites.ed.gov/idea/regs/b/a/300.5>).

Τα παρακάτω παραδείγματα με βάση τον Πίνακα 2 (βλ. ενότητα 7.4.1), είναι αντιπροσωπευτικά των δυνατοτήτων που υπάρχουν.

- ✓ Οι **βοηθητικές συσκευές ακοής** (Assistive Listening Devices - ALDs) είναι πολύ σημαντικές για άτομα με προβλήματα ακοής και συμβάλλουν στο ακουστικό περιβάλλον των μουσείων είτε ενισχύοντας τον ήχο είτε μειώνοντας τον θόρυβο του περιβάλλοντος. Οι βοηθητικές συσκευές ακοής θα πρέπει να είναι διαθέσιμες σε

διαφορετικούς χώρους ενός μουσείου (π.χ. αίθουσα συνεδριάσεων κ.λπ.). Μπορεί να είναι μόνιμες ή φορητές και να διατίθενται σε άτομα με προβλήματα ακοής. Οι βοηθητικές συσκευές ακοής σε συνδυασμό με σχετικές τεχνολογίες, όπως περιγράφονται παρακάτω, και με τα ατομικά ακουστικά βοηθήματα μπορούν να διευκολύνουν την επικοινωνία αλλά και την απόλαυση των εκθεμάτων. Το προσωπικό του μουσείου είναι σημαντικό να γνωρίζει πώς να τα χρησιμοποιεί αλλά και πώς να αντιμετωπίζει τις ανάγκες των επισκεπτών με προβλήματα ακοής. Επίσης, σχετικές πληροφορίες για τη διαθεσιμότητα των βοηθητικών συσκευών ακοής σε ένα μουσείο θα πρέπει να παρέχονται με σαφήνεια στις ιστοσελίδες των μουσείων.

- ✓ **Συστήματα FM, συστήματα υπερόθρων (infrared systems) και συστήματα ενίσχυσης ήχου όπως τα ακουστικά κυκλώματα ή συστήματα επαγωγικού βρόγχου (loop systems)** είναι οι κύριοι τύποι βοηθητικών συσκευών ακοής. Στην περίπτωση των συστημάτων FM το άτομο με πρόβλημα ακοής έχει έναν δέκτη που συνδέεται με το ατομικό ακουστικό ή το κοχλιακό εμφύτευμα. Σε άλλες περιπτώσεις ατόμων που δε χρησιμοποιούν ακουστικά βαρηκοΐας τα συστήματα FM μπορούν να χρησιμοποιηθούν με ακουστικά (earphones). Τα συστήματα υπερόθρων (infrared systems) μπορούν να χρησιμοποιηθούν με ακουστικά ή συστήματα επαγωγικού βρόγχου που το άτομο έχει στο λαιμό του (neck loop) σε συνδυασμό με τα ατομικά ακουστικά βαρηκοΐας ή το κοχλιακό εμφύτευμα. Τα συστήματα επαγωγικού βρόγχου (loop systems) τα οποία μπορεί να είναι διαθέσιμα σε διαφορετικούς χώρους ενός μουσείου (π.χ. σε αίθουσες εκδηλώσεων, κλπ.), λειτουργούν απευθείας με τα προσωπικά ακουστικά βαρηκοΐας. Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό είναι ότι ο χρήστης μπορεί να προσαρμόσει το επίπεδο έντασης ανάλογα με τις προσωπικές του συσκευές ακοής.

(Johnson, 2013 · Nikolarai, Kanari & Marschark, 2020).

Χρήσιμοι σύνδεσμοι/πηγές:

“What is hearing loop”.

Για περισσότερες πληροφορίες για συστήματα επαγωγικού βρόγχου (hearing loop ή induction loop) δείτε τον ιστότοπο <https://www.hearinglink.org/living/loops-equipment/hearing-loops/what-is-a-hearing-loop/>

“**FM systems**”. Για περισσότερες πληροφορίες για τα συστήματα FM δείτε τον ιστότοπο <https://www.hearinglink.org/living/loops-equipment/fm-systems/>

Δείτε το βίντεο (στα αγγλικά): “Assistive Listening Devices” <https://www.youtube.com/watch?v=2m5dYwcBfow>

✓ **Οθόνες με ενσωματωμένους μεγεθυντικούς φακούς, φορητοί ή επιτραπέζιοι μεγεθυντές CCTV** (Closed Circuit Televisions - τηλεοράσεις κλειστού κυκλώματος). Αυτοί οι τύποι υποστηρικτικής τεχνολογίας διευκολύνουν τα άτομα με αναπηρία όρασης ενισχύοντας την υπολειπόμενη όρασή τους. Διαφορετικοί τύποι οπτικών συσκευών (π.χ. μεγεθυντικοί φακοί χειρός, γυαλιά με προσαρμοσμένους φακούς μεγέθυνσης, διόπτρες χειρός ενός οπτικού πεδίου, διοπτικά τηλεσκόπια) μπορούν να ενισχύσουν την πρόσβαση ατόμων με αναπηρία όρασης στο περιεχόμενο των συλλογών ανάλογα και με το είδος των εκθεμάτων, τα ερμηνευτικά μέσα ή σε διαφορετικούς χώρους ενός μουσείου (π.χ. σε βιβλιοθήκες). Οι φορητές ή επιτραπέζιες συσκευές μεγέθυνσης **CCTV** μπορούν επίσης να παρέχουν πρόσβαση μέσω συγκεκριμένων δυνατοτήτων όπως ρυθμίσεις κοντράστ, μεγέθυνσης, κλπ. (Argyropoulos & Ravenscroft, 2019)

Χρήσιμοι σύνδεσμοι/πηγές:

“Portable Video Magnifiers in Museums”. Δείτε τον ιστότοπο

<https://www.afb.org/aw/3/2/14947>

Δείτε το βίντεο (στα αγγλικά): “Accessibility at the Canada Science and Technology Museum”

<https://www.youtube.com/watch?v=z-TLP369Gc>

✓ Οι **φορητές τεχνολογικές συσκευές** περιλαμβάνουν διάφορους τύπους συσκευών που μπορούν να διευκολύνουν την καθημερινή ζωή των ατόμων με αναπηρία όρασης και την πρόσβαση σε διαφορετικούς κοινωνικούς χώρους σχετικά με την πλοήγηση, την πρόσβαση σε πληροφορίες κ.λπ. Μεταξύ αυτών είναι και η συσκευή OrCam My Eye. Μια ενσωματωμένη κάμερα μπορεί να μεταδώσει τις πληροφορίες σε άλλες μορφές (σε ακουστική μορφή επιτρέποντας στα άτομα με αναπηρία όρασης να έχουν πρόσβαση σε λεζάντες, συνοδευτικά κείμενα, έγγραφα κ.λπ.). Τα Smartglasses χρησιμοποιούνται επίσης για να επιτρέπουν την πρόσβαση ατόμων με αναπηρία όρασης στην πληροφορία. Τα προαναφερθέντα παραδείγματα είναι ενδεικτικά των δυνατοτήτων των φορητών τεχνολογικών συσκευών και της χρήσης τους σε διαφορετικούς τομείς της καθημερινής και κοινωνικής ζωής, συμπεριλαμβανομένων των μουσείων.

(Argyropoulos & Ravenscroft, 2019)

Δείτε το βίντεο (στα αγγλικά): “OXSIGHT Prism Glasses - National History Museum”

<https://www.youtube.com/watch?v=0dO4NJB1WBs>

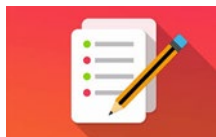
Χρήσιμοι σύνδεσμοι/πηγές:

Για περισσότερες πληροφορίες για το OrCam My Eye δείτε την ιστοσελίδα [ps://www.orcam.com/en/myeye2/](https://www.orcam.com/en/myeye2/)

Για περισσότερες πληροφορίες γενικά για τις φορητές τεχνολογικές συσκευές δείτε την ιστοσελίδα

<https://www.wearable-technologies.com/2018/12/these-new-generation-of-wearables-are-empowering-blind-and-the-visually-impaired/>

Σκεφτείτε για τη χρήση της υποστηρικτικής τεχνολογίας στο μουσείο σας... Τι είδους πληροφορία ή υποστήριξη θα θέλατε να έχετε. Υπάρχουν άλλες απορίες; Ας συζητήσουμε ...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Θυμηθείτε!

Το προσωπικό των μουσείων πρέπει να είναι ενημερωμένο και να εμπλέκεται στα παραπάνω ώστε να μπορεί να χρησιμοποιεί την υποστηρικτική τεχνολογία, να υποστηρίζει τους επισκέπτες με ΑιΑ και να ανταποκρίνεται στις ανάγκες τους.

(Carrizosa et al, 2020)

Και τελικά!!

Ένα προσβάσιμο, πολυαισθητηριακό μουσείο για όλους είναι υπόθεση όλου του προσωπικού ενός μουσείου που εμπλέκεται σε διαφορετικές λειτουργίες και υπηρεσίες! Η συνεργασία εντός του μουσείου και η αναζήτηση συμβουλών από ειδικούς στο πεδίο της αναπηρίας και από άτομα με αναπηρίες είναι ΤΟ κλειδί της επιτυχίας!

Βιβλιογραφία

- Abd Hamid, N.N., & Edwards, A.D.N. (2013). Facilitating route learning using interactive audio-tactile maps for blind and visually impaired people. In: CHI '13 *Extended abstracts on human factors in computing systems* (pp. 37–42). New York: Association for Computing Machinery. Retrieved May 25 2020 from <https://dl.acm.org/doi/abs/10.1145/2468356.2468364>
- Allman, B.C., & Lewis, S. (2014). A strong foundation: The importance of the expanded core curriculum. In: C.B. Allman & S. Lewis (Eds.), *ECC Essentials. Teaching the expanded core curriculum to students with visual impairments* (pp. 15-30). USA: AFB Press.
- Ambrose, T., & Paine, C. (2018). *Museum Basics*. London: Routledge.
- Anthony, T. L. (2016). Early identification of infants and toddlers with deafblindness. *American Annals of the Deaf*, 161(4), 412–423.
- Antia, S., Jones, P., Reed, S., & Kreimeyer, K. (2009). Academic status and progress of deaf and hard-of hearing students in general education classrooms. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 14, 293-311.
- Argyropoulos, V., & Gentle, F. (2019). Formal and non-formal education for individuals with vision impairment or multiple disabilities and vision impairment. In: J. Ravenscroft (Ed.), *The Routledge Handbook of Visual Impairment* (pp. 118-142). Abingdon: Routledge.
- Argyropoulos, V., & Kanari, C. (2015). Re-imagining the museums through “touch”: Reflections of individuals with visual disability on their experience of museum-visiting in Greece. *ALTER, European Journal of Disability Research*, 9, 130-143.
- Argyropoulos, V., & Ravenscroft, J. (2019). Assisting people with vision impairments through technology. In: A. Tatnall (Ed.), *Encyclopedia of Education and Information Technologies* (pp. 1-10). Cham: Springer Nature.
- Argyropoulos, V., Nikolarazi, M., & Papazafiri, M. (2020). Alternative routes towards literacy for individuals with deafblindness: The role of assistive technology. In S. Easterbrooks & H. Dostal (Eds.), *The Oxford Handbook of Deaf Studies in Literacy*. Oxford: Oxford University Press.
- Argyropoulos, V., Nikolarazi, M., Kanari, Ch., & Chamonikolaou, S. (2016). Education and access of students with visual disabilities to culture. Redefining the role of museums. *International Conference of Education and New Developments, Conference Proceedings. Ljubijana, Slovenia 12- 14 June 2016* (pp. 374-378). World Institute for Advanced Research and Science.
- Axel, S. E. & Levent, S. N. (Eds.) (2003). *Art beyond Sight, A resource Guide to Art, Creativity and visual impairment*. New York: AFB Press.
- Baines, L. (2008). *A teacher's guide to multisensory learning. Improving literacy by engaging the senses*. Alexandria, VA: ASCD.

- Barnes, C., Mercer, G., & Shakespeare, T. (1999). *Exploring disability. A sociological introduction*. Cambridge: Policy Press
- Best, B.A. (1992). *Teaching Children with Visual Impairments*. Milton Keynes: Open University Press.
- Black, G. (2005). *The engaging museum. Developing museums for visitor involvement*. London: Routledge.
- Black, G. (2012). *Transforming museum in the twenty first century*. London: Routledge.
- Bodsworth, S., Clare, I., & Simblett, S. (2011). Deafblindness and mental health: psychological distress and unmet need among adults with dual sensory impairment. *British Journal of Visual Impairment*, 29(1), 6-26.
- Brabyn, J., Schneck, M., Haegerstrom-Portnoy, G., & Lott, L. (2007). Dual sensory loss: overview of problems, visual assessment and rehabilitation. *Trends in Amplification*, 11(4), 219-226.
- Bruce, S.M., & Borders, C. (2015). Communication and Language in Learners Who Are Deaf and Hard of Hearing with Disabilities: Theories, Research, and Practice. *American Annals of the Deaf*, 160(4), 368-384.
- Boussaid, M. (2004). Πρόσβαση τυφλών και ατόμων με προβλήματα όρασης στα μουσεία: Προοπτικές. Στο: Α. Τσιτούρη (Επιμ.), *Πρόσβαση ατόμων με αναπηρία σε χώρους πολιτισμού και αθλητισμού. Πρακτικά Συνεδρίου* (σσ. 55-59). Θεσσαλονίκη 30 Οκτωβρίου-1 Νοεμβρίου 2003 Αθήνα: ΥΠΠΟ.
- Candlin, F. (2004). Don't Touch! Hands Off! Art, blindness and the conservation of expertise. *Body & Society*, 10(1), 71-90.
- Carrizoza, H.G., Sheehy, K., Rix, J., Seale, J. & Hayhoe, S. (2020). Designing technologies for museums: Accessibility and participation issues. *Journal of Enabling Technologies*, 14(1), 33-39.
- CAST (2018). *Universal Design for Learning Guidelines version 2.2*. Retrieved from <http://udlguidelines.cast.org>
- Chin, E., & Reich, C. (2006). "Life in Translation": Addressing deaf visitors in museums with an American Sign Language (ASL) multimedia tour. National Center for Technological Literacy. Museum of Science, Boston. Retrieved 2 June, 2020 from <https://openexhibits.org/wp-content/uploads/papers/2006-3%20%20Life%20in%20Translation-ASL%20Multimedia%20Tour.pdf>
- Convertino, C., Borgna, G., Marshark, M., & Durkin, A. (2014). Word and world knowledge among deaf learners with and without cochlear implants. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 19, 471-483.
- Court, H., McLean, G., Guthrie, B., Mercer, S. W., & Smith, D. J. (2014). Visual impairment is associated with physical and mental comorbidities in older adults: a cross-sectional study. *BMC Medicine*, 12(181), 1-8.
- Coxall, H. (2006). Open minds: Inclusive practices. In H. H. Genoways (Ed.), *Museum philosophy for the twenty-first century* (pp. 139-149). United States: Altamira Press.

- Dalby, D., Hirdes, J., Stolee, P., Strong, J., Poss, J., Tjam, E., & Ashworth, M. (2009). Characteristics of individuals with congenital and acquired deaf-blindness. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 103, 93-102.
- Dammeyer, J. (2014). Deafblindness: A review of the literature. *Scandinavian Journal of Public Health*, 42, 554-562.
- Dann, Elizabeth, with Graham Dann. (2013). Sightseeing for the Sightless and Soundless: Tourism Experiences of the Deafblind. *Tourism, Culture & Communication*, 12, 125-40.
- Diekmann, A., & McCabe, S. (2011). Systems of social tourism in the European Union: A critical review. *Current Issues in Tourism*, 14(5), 417-30.
- Dodd, J., & Sandell, R. (1998). *Building Bridges. Guidance for museums and galleries on developing audiences*. London: Museums and Galleries Commission.
- Dodd, J., & Sandell, R. (Eds.) (2001). *Including museums. Perspectives on museums, galleries and social inclusion*. Research Centre for Museums and Galleries, Department of Museum Studies, Leicester. Retrieved May 8, 2020 from <https://le.ac.uk/rcmg/research-archive/including-museums>
- Dunn, R. (1990). Rita Dunn answers questions on learning styles. *Educational Leadership*, 48(2), 15-19.
- Falk, J., & Dierking, L. (2013). *The museum experience revisited*. London - New York: Routledge.
- G3ICT White Paper (2018). *E- accessible culture. A G3ict Business Case White Paper Series*. G3ict: Global Initiative for Inclusive Information and Communication Technologies.
- Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. New York: Basic Books.
- Gardner, H. (1993). *Multiple intelligences: The theory in practice*. New York: Basic Books.
- Gibbs, K., Sani, M., & Thompson, J. (Eds.) (2007). *Lifelong learning in museums. A European handbook*. Ferrara: Edisai srl. Retrieved 2 June, 2020 from <http://online.ibc.regione.emilia-romagna.it/I/libri/pdf/LifelongLearninginMuseums.pdf>
- Ginley, B. (2013) Museums: A whole new world for visually impaired people. *Disability Studies Quarterly*, 33 (3). Retrieved 2 June, 2020 from <http://dsq-sds.org/article/view/3761/3276>
- Gregory, G.H., & Chapman, C. (2012). *Differentiated instructional strategies: One size doesn't fit all* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Hansen, A. (2014). The heritage learning framework and the heritage learning outcomes. In: D. Christidou (Ed.), *Implementing heritage learning outcomes* (pp. 7-24). Östersund: Jamtli Förlag, Fornvårdaren 37.
- Hell, J. (1983). *Perception and Cognition*. University of California Press.
- Hersh, M. A. (2016). Improving Deafblind travellers' experiences: An international survey. *Journal of Travel Research*, 55(3), 380-394.
- Hetherington, K. (2000). Museums and the Visually Impaired: The Spatial Politics of Access. *The Sociological Review*, 48 (3), 444-463.

- Hintermair, M. (2010). Health-related quality of life and classroom participation of deaf and hard-of-hearing students in general schools. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 16, 254-271.
- Hodges, L. (2000). Effective teaching and learning. In: S. Aiken, M. Buultjens, C. Clark, J. T. Eyre, & L. Pease (Eds), *Teaching Children who are Deafblind* (pp. 167-199). London: David Fulton Publishers.
- Holbrook, M. C., & Koenig, A., J. (2000). Basic techniques for modifying instruction. In A. J. Koenig & M. C. Holbrook (Eds.), *Foundations of Education. Vol. II. Instructional Strategies for Teaching Children and Youths with Visual Impairments* (pp. 173-193). New York: AFB Press.
- Hooper-Greenhill, E. (1999). Education, communication and interpretation: Towards a critical pedagogy in museums. In: E. Hooper-Greenhill (Ed.), *The educational role of the museum* (pp. 3-27). London: Routledge.
- Hooper-Greenhill, E., Sandell, R, Moussouri, T., & O’Riain, H. (2000). *Museums and social inclusion-The GLLAM report*. Leicester: Research Centre for Museums and Galleries, Department of Museum Studies, University of Leicester. Retrieved 17 June, 2020 from <https://le.ac.uk/rcmg/research-archive/museums-and-social-inclusion>.
- Huebner, K. (2000). Visual impairment. In M. Cay Holbrook & A. J. Koenig (Eds.), *Foundations of education, History and theory of teaching children and youths with visual impairments (Vol. I)* (pp.55-76). New York: AFB Press.
- ICOM/MDPP (2018). *Report and Recommendations*. Retrieved April 20, 2020 from https://icom.museum/wp-content/uploads/2019/01/MDPP-report-and-recommendations-adopted-by-the-ICOM-EB-December-2018_EN-2.pdf
- Johnson, K. (2013). *Accessibility for Deaf and hard of hearing audiences at cultural institutions. A project access white paper*. Art Beyond Sight. Retrieved 12 June, 2020 from http://www.artbeyondsight.org/mei/wp-content/uploads/WP_DeafAccess.pdf
- Kanari, H., & Argyropoulos, V. (2014). Museum educational programmes for children with visual disabilities. *The International Journal of the Inclusive Museum*, 6(3), 13 – 26.
- Kim, R.S., Seitz, A.R., & Shams, L. (2008). Benefits of stimulus congruency for multisensory facilitation of visual learning. *PLoS ONE* 3(1) e1532. Retrieved 10 June, 2020 from <https://journals.plos.org/plosone/article/file?type=printable&id=10.1371/journal.pone.0001532>
- Kyriacou, M., Pronay, B., & Hathazi, A. (2015). *Report of the mapping exercise carried out by the commission of persons with visual impairment and additional disabilities*. EBU document. Retrieved 25 May, 2020 from <http://www.icevi-europe.org/files/2015/additional-disabilities.pdf>
- Leporini, B., & Norscia, I. (2008). “Fine Tuning” image accessibility for museum websites. *Journal of Universal Computer Science*, 14(19), 3250-3264.
- Levent, N., Kleege, G., & Pursley, J. M. (2013). Guest editors’ introduction: Museum experience and blindness. *Disability Studies Quarterly*, 33(3), Retrieved from <http://dsq-sds.org/article/view/3751>

- Levi, S. A. (2005). Beyond vision: Integrating touch into museums. The Tactile Museum of the Lighthouse for the Blind in Athens, Greece. *The Braille Monitor*, 48(6), Retrieved 20 May, 2020 from <http://www.nfb.org/images/nfb/Publications/bm/bm05/bm0506/bm0506tc.htm>
- Mace, R. (1988). *Universal design: housing for the lifespan of all people*. Rockville, MD: Department of Housing and Urban Development.
- Martins, P.R. (2016). Engaging the d/Deaf audiences in museums. A case study at the Caluste Gulbenkian Museum. *Journal of Museum Education*, 41(3), 202-209.
- Mason, H. (1997). Common eye defects and their educational implications. In H. Mason & S. McCall (Eds.), *Visual impairment. Access to education for children and young people* (pp. 38-50). London: David Fulton Publishers.
- Mason, H., & Arter, C. (1997). The preparation of raised diagrams. In: H. Mason & S. McCall (Eds.), *Visual impairment. Access to education for children and young people* (pp. 171-178). London: David Fulton Publishers.
- Miller, O., & McClarty, M. (2000). Curricular frameworks. In: S. Aiken, M. Buultjens, C. Clark, J. T. Eyre, & L. Pease (Eds.), *Teaching Children who are Deafblind* (pp. 141-166). London: David Fulton Publishers.
- Moussouri, T. (2007). Implications of the Social Model of Disability for visitor research. *Visitors Studies*, 10(1), 90-106.
- Nikolarazi, M. (2007). Analysing the concept of deaf identity. *Hellenic Journal of Psychology*, 4, 185-204.
- Nikolarazi, M. (2017). The access and participation of deaf and hard of hearing persons in cultural centers: The case of museums. *Online International Journal MuseumEdu*, 5, 55-66 (in Greek). Retrieved 20 June, 2020 from <http://museumedulab.ece.uth.gr/main/sites/default/files/A.%203..pdf>
- Nikolarazi, M., Kanari, C., & Marschark, M. (2020). Tickets for the inclusive museum: Accessible opportunities for nonformal learning by deaf and hard-of-hearing individuals. In M. Marschark & H. Knoors (Eds.), *The Oxford Handbook of Deaf Studies in Learning and Cognition* (pp. 391-406). New York, NY: Oxford University Press.
- Oliver, M. (1990). *The politics of disablement*. London: Macmillan.
- Parry, R. (2007). *Recording the museums: Digital heritage and the technologies of change*. London, UK: Routledge.
- Partington- Sollinger, Z., & Morgan, A. (2011). Shifting Perspectives. Opening up museums and galleries to blind and partially sighted people. Culture Link, RNIB, MLA. Retrieved 15 May 2020 from <https://g3ict.org/publication/shifting-perspectives-opening-up-museums-and-galleries-to-blind-and-partially-sighted-people>
- Pashler, H., McDaniel, M., Rohrer, D., & Bjork, R. (2009). Learning styles: Concepts and evidence. *Psychological Science in the Public Interest*, 9(3), 105-119. Retrieved 10 June, 2020 from <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1111/j.1539-6053.2009.01038.x#bibr12-j.1539-6053.2009.01038.x>

- Petrovsky, D. V., Sefcik, J. S., Hanlon, A. L., Lozano, A. J., & Cacchione, P. Z. (2019). Social engagement, cognition, depression, and comorbidity in nursing home residents with sensory impairment. *Research in Gerontological Nursing*, 2(5), 217-226.
- Phillips, N. (2011). *Developing digital media for museums exhibitions: Environment, collaboration and delivery*. Unpublished thesis, Massey University, Manawatū New Zealand.
- Pinto, J. M., Wroblewski, K. E., Huisingh-Scheetz, M., Correia, C., Lopez, K. J., Chen, R. C.,... Kern, D. W. (2017). Global sensory impairment predicts morbidity and mortality in older U.S. adults. *The American Geriatrics Society*, 65, 2587-2595.
- Proctor, N. (2005). Providing Deaf and hard-of-hearing visitors with on-demand, independent access to museum information and interpretation through handheld computers. Retrieved 15 June, 2020 from <https://www.museumsandtheweb.com/mw2005/papers/proctor/proctor.html>
- Rappolt-Schlichtmann, G., & Daley, S. G. (2013). Providing access to engagement in learning: The potential of Universal Design for Learning in museum design. *Curator*, 56, 307-321.
- Reich, C., Lindgren-Streicher, A., Beyer, M., Levent, N., Pursley, J. & Mesiti, L.A. (2011). *Speaking Out on Art and Museums: A Study on the Needs and Preferences of Adults who are Blind or Have Low Vision*. Report. Museum of Science, Boston & Art Beyond Sight, Retrieved April 25, 2020 from http://www.artbeyondsight.org/docs/Speaking%20Out_oct%2011%201-55.pdf
- Resource. (2001). *Disability directory for museums and galleries*. London, UK: Resource. The Council for Museums, Archives and Galleries. Retrieved May 30, 2020 from https://www.accessibletourism.org/resources/uk_museumsand-galleries_disability_directory_pdf_6877.pdf
- Schalock, M.D. (2015). *The 2015 National Child Count of Children and Youth who are Deaf-Blind*. Monmouth, OR: National Center on Deaf-Blindness, The Research Institute, Western Oregon University. Retrieved 2 June, 2020 from <http://nationaldb.org>
- Sense UK (n.d.). What is deafblindness? Retrieved 2 June, 2020 from <https://www.sense.org.uk/get-support/information-and-advice/conditions/deafblindness/>
- Simcock, P. (2017). One of society's most vulnerable groups? A systematically conducted literature review exploring the vulnerability of deafblind people. *Health & Social Care in the Community*, 25(3), 813-839.
- Skilton, A., Boswell, E., Prince, K., Francome-Wood, P. & Moosajee, M. (2018). Overcoming barriers to the involvement of deafblind people in conversations about research: recommendations from individuals with Usher syndrome. *Research, Involvement and Engagement*, 4, 3-12.
- Taylor, M. (n.d.). Disability. A toolkit for museums working towards inclusion. Foundation Cultural Heritage without Borders. Retrieved 5 June, 2020 from <http://www.bmuseums.net/wp-content/uploads/2018/07/English-Toolkit-2.pdf>

- The Individuals with Disabilities Education Improvement Act of 2004 (IDEA, 2004) Pub. L. Part B, Subpart A, Section 300.8 (c) (2). Retrieved from <https://sites.ed.gov/idea/regs/b/a/300.8/c/2>
- Tomlinson, C. A. (2001). *How to differentiate instruction in mixed-ability classrooms* (2nd ed). Alexandria, VA: ASCD.
- Tomlinson, C. A. (2014). *The differentiated classroom: Responding to the needs of all learners* (2nd ed.). Alexandria, VA: ASCD.
- Tomlinson, C.A., & Allan, S.D. (2000). *Leadership for differentiating schools and classrooms*. Alexandria, VA: ASCD.
- Undeen, D. (2013, October 15). 3D Scanning, Hacking, and Printing in Art Museums, for the Masses. Retrieved 1 June, 2020 from <https://www.metmuseum.org/blogs/digital-underground/posts/2013/3d-printing>
- Ungar, S. (2008). Ignorance as an under identified social problem. *British Journal of Sociology* 59(2), 301-326.
- United Nations (1948). Universal declaration of human rights. Retrieved 15 June, 2020 from <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>
- United Nations (2006). *Convention on the rights of persons with disabilities. Optional protocol to the Convention*. Retrieved 10 June, 2020 from <https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf>
- Wæge, K., & Haugaløkken, O. K. (2013). Research-based and hands-on practical teacher education: an attempt to combine the two. *Journal of Education for Teaching*, 39(2), 235-249.
- Wapner, J. (2013). Mission and low vision: A visually impaired museologist's perspective on inclusivity. *Disability Studies Quarterly* 33(3). Retrieved 1 June, 2020 from <http://dsq-sds.org/article/view/3756/3290>
- Ward, M. O., Grinstein, G., & Keim, D. (2015). *Interactive Data Visualization: Foundations, Techniques, and Applications* (2nd ed.). New York: A K Peters/CRC Press.
- Weisen, M. (2008). How accessible are museums today? In H. J. Chatterjee (Ed.), *Touch in museums. Policy and practice in object handling* (pp. 243-252). Oxford-New York: BERG.
- White book – Handbook of guidelines for making your museum or visitor attraction deaf-friendly. (n.d.). Retrieved 30 May, 2020 from <https://sites.google.com/site/museumsictdeaf/white-book>
- Wittich, W., Southall, K., Sikora, L., Watanabe, D., & Gagne, J. (2013). What's in a name: dual sensory impairment or deafblness? *British Journal of Visual Impairment*, 31(3), 198-208.
- Zajadacz, Alina. (2012). Sources of Tourist Information used by Deaf People. Case Study: The Polish Deaf Community. *Current Issues in Tourism*, 17(5), 434-454.
- Αργυρόπουλος, Β., Κανάρη, Χ., & Χαμονικολάου, Σ.Λ. (2017). Επιμορφωτικές δράσεις σε θέματα προσβασιμότητας Ατόμων με Αναπηρία σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους: Μια μελέτη περίπτωσης. *Online International Journal MuseumEdu*, 5, 35-53.

Διαθέσιμο στο:

<http://museumedulab.ece.uth.gr/main/sites/default/files/A.%202..pdf>

Κανάρη, Χ. (2015). *Μουσεία και άτομα με ολική ή μερική απώλεια όρασης: Ζητήματα πρόσβασης και αξιοποίησης μουσείων στην εκπαίδευση των παιδιών με σοβαρά προβλήματα όρασης.*

Διδακτορική Διατριβή. Βόλος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

(<https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/36292>).

Τσιτούρη, Α. (Επιμ.) (2004). *Πρόσβαση ατόμων με αναπηρία σε χώρους πολιτισμού και αθλητισμού. Πρακτικά Συνεδρίου. Θεσσαλονίκη 30 Οκτωβρίου–1 Νοεμβρίου 2003.*
Αθήνα: ΥΠΠΟ.